

## •FORÅR•

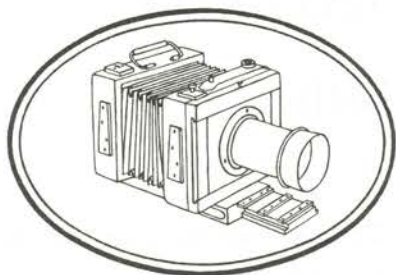






**DANSK KAMERA SERVICE**  
**TAGENSVEJ 100**

**2200 KØBENHAVN N. · TELEFON 01 · 83 87 80**



## DANSK FOTOHISTORISK SELSKAB

STIFTET 1975

### BESTYRELSESMEDLEMMER:

**Formand:** Niels Resdahl Jensen  
Rygaards Alle 33A  
2900 Hellerup.  
01 62 09 62

**Næst-  
Formand:** Ole Schelde  
Plantagevej 43  
3460 Birkerød.  
02 81 20 20

**Redaktør:** Flemming Berendt  
Teglgaardsvej 649  
3050 Humlebæk.  
02 19 22 99

**Kasserer:** Holger Duseberg  
Sankelmarksgade 11  
1676 København V.  
01 22 84 68

**Bestyrel-  
sesmedlem:** Ole Knudsen  
Skt. Jørgensvej 10  
4000 Roskilde  
02 36 99 70

Kurt Petersen  
Lundbjerggårdsvej 46  
2740 Skovlunde.  
02 91 43 12

**Jylland:** Jan Klinksgaard  
Ved Skellet 30  
6400 Sønderborg.  
04 43 12 43

② MUSEET FOR FOTOKUNST  
HVAD ER DET?

④ MØDEREFERAT.

⑨ TIDLIGE UDENLANDSKE FOTOGRAFI-  
ER PÅ DET KONGELIGE BIBLIOTEK.  
BJØRN OCHSNER.

⑭ GOECKER 1862-1987.  
"DE GODE GAMLE DAGE".  
FLEMMING BERENDT.

⑱ MERE END 100 ÅR!  
PER ASK NIELSEN.

⑳ MUSEUM VOOR FOTOGRAFIE.  
ANTVERPEN.  
TOM A. FEILBERG.

㉓ "SKOPUDSEREN OG HANS KUNDE".  
VERDENS FØRSTE FOTO MED LE-  
VENDE PERSONER.  
FLEMMING BERENDT.

㉖ FOTOGRAFIET SOM BILLEDE OG  
HISTORISK KILDEMATERIALE.  
G.O. SVANE. D.M.T. 3. DEL.

㉙ BOGANMELDELSER.

㉛ GOERZ 1886-1986.  
ET BESØG PÅ GOERZ OPTISKE  
VÆRKSTED 1896.  
J. GAEDICKE.

㉞ DE LEVENDE BILLEDETS OPRINDEL-  
SE OG DERES NUVÆRENDE UDVIK-  
LING.  
C.J. GLÜCKSTADT. 1912.

㉟ "STEREO, 3-D".  
FLEMMING ANHOLM.

**D.F.S. MØDELOKALER:**  
ØSTERBRO MEDBORGERHUS  
ÅRHUSGADE 103. KØBENHAVN Ø.  
MØDETIDSPUNKT. KL. 19:30.  
3. TORSDAG I MÅNEDEN.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra D.F.S.

No part of this publication may be reproduced in any form, without prior permission in writing from the copyright holder.

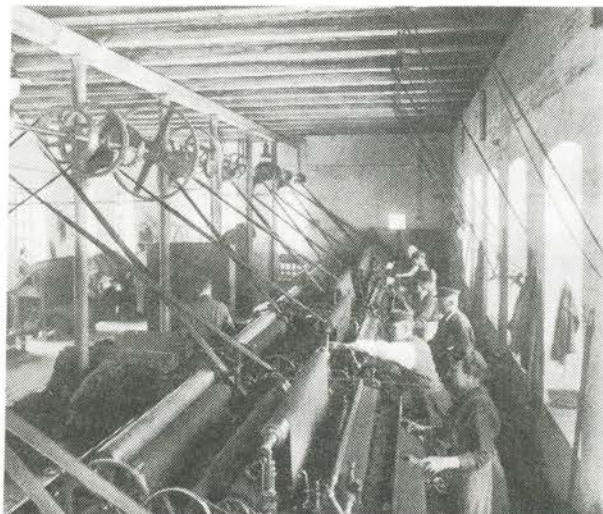
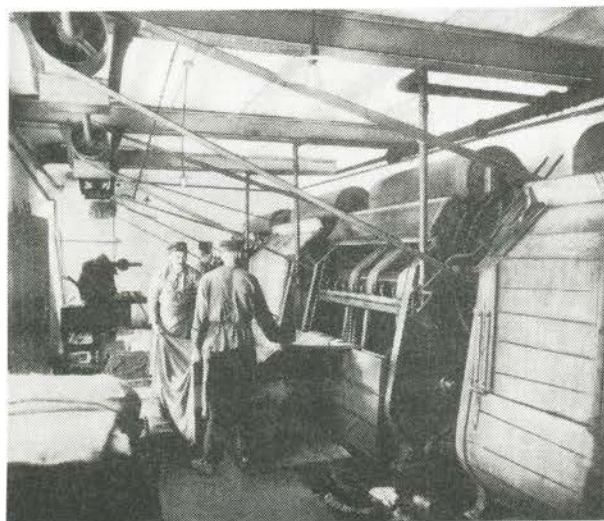
Copyright D.F.S. all rights reserved under international Copyright Conventions ISBN 0107-6329 Denmark.



# MUSEET FOR FOTOKUNST

## BRANDTS KLÆDEFABRIK

Når Dansk Fotohistorisk Selskab afholder årets Landsmøde og Generalforsamling sker det i Brandts Klædefabrik, Odense. Det er et meget spændende og inspirerende hus at besøge. Som bekendt begynder alle eventyr med "Der var engang" - den gamle Klædefabrik er ingen undtagelse.



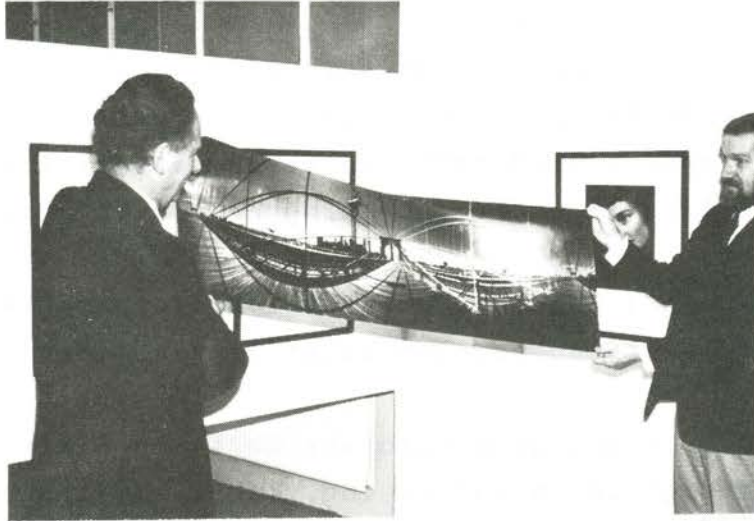
Der skulle meget plads til de store tekstilmaskiner!

Engang en stor og driftig virksomhed. I dag ombygget til Nordens største Kulturhus ved arkitekt Kristian Isager. En stor opgave er blevet løst med talent og sans for de store rums udnyttelse i hver detalje.

Tal kan være kedelige, men i denne sammenhæng er det nødvendigt med nogle fact: Det udnyttede areal er på 10.569 Kv. Det svarer til to fodboldbaner. Heraf 7 Kunstsale på tilsammen 1.600 Kv. Udover Kunstmuseet, Kunstakademiet, Grafisk museum og Museet for Fotokunst (400 Kv). Bibliotek og værksteder, samt specialbutikker, boghandel og mødesal. Spredt rundt i komplekset findes café, musikværtshus, spisehus m.m. - alt renoveret, i perioden 1980-87. Samlet regning 27 millioner. Drifttilskud på 4 millioner pr. år, af dette bliver der 2,5 millioner tilbage til udstillinger. Indkøbsbudgetterne er meget beskedne, men man håber på mange gaver og doneringer. Mange penge vil nogle sige, men kultur er bedre end kanoner og langt billigere.



Brandts Klædefabrik blev indviet den 8. januar 1987. Kulturminister H.P. Clausen var den officielle taler ved indvielsen.



D.F.S.'s gave til Museet for Fotokunst. Panoramabillede af "Brooklyn Bridge" optaget og kopieret af Niels Resdahl Jensen.



"Herregårdsliv 1887-1900" indbundet i skind overrækkes Finn Thrane.



Sigfred Løvstad og Finn Thrane med D.F.'s gave. Et Kille Topp billede.



Museet for Fotokunst - hvad er nu det? vil mange spørge: Derfor vil det nok være rimeligt, at placere det nye museum. Museet er en del af den "treenighed" der officielt eller uofficielt er lagt op til her i landet.

Danmarks Fotomuseum i Herning står for den fotografiske teknik, fotohistorien samt beslægtet billedmateriale. Man vil dog også lægge meget vægt på skiftende billedudstillinger og temaudstillinger hvoraf en panoramaudstilling er under opbygning og bliver klar i slutningen af juni måned.

Museet for Fotokunst i Odense repræsenterer "fotografiet" som kunst- art på linie med maleri og tegning eller grafik - derfor uden egentlig brugsværdi.

Endelig har vi Det Kongelige Biblioteks Kort- og Billedsamling - her arbejdes der ihærdigt på en udflytning. Denne samling består af danske såvel som udenlandske fotografier, omfatter fotografiet som kulturhistorisk kildemateriale. Nærmere omtale inde i bladet.

Museet for Fotokunst vil vise billeder, som er deres egen virkelighed, ikke kun afbillede den eller illustrerer den. Vi må idag kunne indse, at et kamera i de rette hænder er et stykke værktøj som pensel og palet. Derfor må vi hilse dette museum velkommen, der skal varetage det frie skabende fotografi, som vi indtil dato har måttet rejse udenlands for at opleve. Museet leder er Finn Thrane levende interesseret i vort Selskabs arbejde. Vi ønsker ham al held og lykke.

Mange af de øvrige aktiviteter bl.a. Grafisk Museum vil interessere mange af vore medlemmer. Derfor mød talrigt op og glæd jer til en oplevelse!

## • MØDEREFERAT •

December mødet:

Julemødet eller rettere sagt juleauktionen blev et tilløbsstykke. 72 medlemmer mødte op. Andreas Trier Mørch og Claus Neble klarede de mange praktiske ting omkring auktionen med stor ekspertise. Rekordomsætning!

Da den summende bikube var faldet lidt til ro, kunne man nyde juletrakte mentet og en strålende "isenkram" aften var til ende.

Januar mødet måtte desværre på grund af det hårde vintervejr aflyses. Programmet kan lånes på TV-bånd.



### Februar mødet:

Jens Breinegaard, direktør for Danmarks Tekniske Museum fortalte lidt om museets kommende planer og viste derefter en serie s/h dias fra Den Gamle Porcelænsfabrik. Interessante billeder fra en svunden tid. Teknisk flotte optagelser.

Desuden havde Breinegaard medtaget en nyfunden elektromagnetisk "stereofremviser" til glasplader beregnet til at flere personer kunne nyde billederne på en gang. Efter endt restaurering vil den blive beskrevet i Objektiv.

Anden afdeling af aftenen begyndte med at Flemming Berendt viste 26 originale s/h dias fra 1872. Serien viste hvorledes "Illustreret Familiejournal" blev fremstillet. Fotografen var Breiningen. (Ham med Ballon-Trip).

Herefter viste Niels Resdahl Jensen nogle gamle lysbilleder fra 1920 optaget i Sønderjylland samt nogle Elfelt-billeder, enkelte dog svære at identificere.

Som afslutning fik Jens Breinegaard overrakt et unikt billede af Ellehammer's første "lift" den 11. september 1906. Se Objektiv Nr. 36. Side 11.

### Marts mødet:

Jørgen Gregersen, nybagt æresmedlem i Fotohandlerforeningen tager ofte til Syd-frankrig for at afprøve årets vinhøst. I 1986 havde han dog også fundet vej til den lille by Chalons-sur-Saone, Nicephore Niepce's fødeby og stedet hvor verdens første fotografi blev optaget. Eksponeringstid 8 timer!

Hans landsted GRAS er restaureret og omdannet til et stort og flot fotohistorisk museum. Jørgen Gregersen havde foreviget det hele på slides, der blev vist og kommenteret.

Som indledning havde Flemming Berendt fortalt lidt om Niepce's arbejde og viste samtidigt nogle historiske billeder af de ældste kameraer, man kender og som findes på museet. Diverse bøger og dokumenter, breve og lignende var fremlagt. De 25 fremmødte medlemmer blev på denne måde gjort bekendt med endnu et rejsemål - desuden er dette hjørne af Frankrig en smuk oplevelse.

Vinen ikke at forglemme!

Tak til Jørgen Gregersen.

### ANNONCE:

Panoramabilleder søges til udstilling på Danmarks Fotomuseum. o2 19 22 99.

Canon Dial 35 i brugbar stand købes, samt fototaske evt. metal passende til Hasselblad-udstyr. o1 26 00 21.

9x12 cm planfilmkasette til Linhof Technica. C. Cuculiza. Østergade 35 9560 Hadsund.

"AVANTI" - Lysbilledapparat i god stand, samt 29 kasser med lysbilleder. Danmark og hele Verden. Richters serie. o1 60 39 68.

85 panorama-fots, 6x18 cm, i org. album fra Kodak, Berlin, ca. 1900, med ægyptiske motiver - byttes med visitkortfotos fra 1860'erne. Flg. Motiver har særlig interesse: Arbejdslivet, militære, kongelige og andre kendte personer m.m. J. Berg o2 80 20 27.



Fortegnelse over de af medlemmerne udbudte fotografika  
ved auktionen Torsdag den 11. Dec. 1986

Nr.	Tilst.	Min.Kr.	H.slag
1.	Dacora 6x6 med taske	B	150
2.	Afstandsmåler TELEX.	A	25
3.	1 årgang "Fotografeine" 1969		30
4.	Fundus 35 mm. kamera med blitz, søgelys og fodbetjening, Special kamera til fotografering af øjets hulhed.	B	250
5.	Leitz ventilatorkasse til Pradovit (?)	C	100
6.	Lysbilledfremviser til 12 dias	C	130
7.	1 kasse fotoliteratur, hovedsagelig dansk		140
8.	2 kasser diverse fotoudstyr, bl.a. 2stk.polaroid, mørkekammerur, adskillige 16 mm. film m.m.m.		200
9.	Kodak Retinette, Reomar 45mm, 1:3,5	C	100,-
10.	Crown 8, Automatic, Zoom 1:1,8	C	20
11.	Bauer C21, super8, motor-zoom 8-48mm 1:1,8	B	160,-
12.	Fremviser 9x9, V. Richter. +29 kasser dias s/h + fv	B	1000,-
13.	3stk.Box kameraer	B	65
14.	Picolette Contessa Nettel		150,-
15.	Zeiss Super Ikonta 531 4,5x6 Tessar 3,5 m. taske	A	500,-
16.	Pladekamera 9x12 Kinn Paris + kassetter	C	150,-
17.	Justophot lysmåler + brochure, æske	C	140
18.	Vekselslæde 6x9 til Plaubel	B	100
19.	Bagstykke 4x5" spring back	B	350
20.	Agfa farvehoved, passer til Leitz valor t8781 u. lampe	A	250,-
21.	Pladekamera 9x12 Michro precision england Lindhof type apo-lanther 4,5 15cm.	B	1000,-
22.	Rep. optik Schneider-Xenar 4,5 10,5cm.	A	200,-
23.	Rep. optik Coronal Db.An. 4,5 12cm	A	200,-
24.	Sort Robot 24x24 høj motor "Luftwaffe" Xenar 2,8 38mm.	B	1200,-
25.	Fujica 8T3 standard 8 optager	B/C	1100
26.	Bell & Howell Zoom Reflex st. 8 opt., lysmåler defekt	A/B	35
27.	Miranda Sensorex m.skakt,prisme,lup og mellemringe	A/B	400,-
28.	Messingobjektiv t.projektor :Sharp and Hitchmough	C/D	140
29.	Polak album m. håndkolorerede billeder	B	160
30.	Exa IIb m. Primotar 2.8 5cm.	B	140
31.	Forstørrelsesapp. Opemus m. Belar optik	B	180
32.	Zeiss projektor Ikulux 12-N m. kasette	B	170
33.	Braun projektor Paximat electric m. fjernbetj.+ kass.	B	100
34.	2 stk.stativer t. glaspl., 2 klapprm. af træ 2 æsker glasneg. 1904-05,1 æske bl. pladefilmskass.	C	175
35.	Voigtlander "Brillant" m. anastigmat 1:9 F 7,5	C	150
36.	Pilot super 6x6 reflex m. pilotar 2,9 F 7,5	C	310
37.	FEX-ultra-reflex 6x6 m. spejlsøger	C	120
38.	Duaflex - Kodak 6x6	C	50
39.	Bolex H-16 kamera m. 3 obj.,filtre m.v. i taske	B	900
40.	Leonar pladekamera 9x12 m. taske	C	125
41.	Kodak filmfremkaldertank i træ	C	130
42.	Cine- Kodak Eight, model 25 m. taske	B	150
43.	2 stereobetr.,1stereoforsats, optik o.m.a.	B/C	700,-
44.	Zorki 4 K m. Jupiter 2 50mm.	A	300,-
45.	Micro - Nikkor 5 70mm. Leicagev. for bælg	A	400,-
46.	3 Photomic - Leicameter (løs klap) - Sixtomat	B/-D	400,-
47.	5 stk. kamera, 3rullefilm, 2 småbilled (3 m. fejl)	B/-D	300,-
48.	Instamatic 500, Xenar 2,8 38mm. kobl. lysm.	B	200,-
49.	Canon Mirror Box 2, lettere defekt	B	250,-
50.	Coronet, model B, 9,5mm. opt.	C/D	130
51.	Leica IIIf m. selvudløser, Elmar 3,5 50mm.	A	1700,-
52.	Exakta Varex IIA m. skaktsøger	B	300,-
53.	Jena T 2,8 50mm., Exata- bajonet	B/C	110
54.	Elmar 2,8 50mm. m. gevind	A	500,-
55.	Leitz søger, Vidom	C	225,-
56.	Retina type 149, Xenar Compur. 2 stk. Retinette Ia + IIa, ene søger defekt	B/D	250,-
57.	Zeiss Nettar 6x6 Novar 4,5- vario, som nyt	A	200
58.	Agfa Silette SL, Solinar 2,8 Kobl. lysm. taske	B	110
59.	Voigtlander Vitessa T skopar 2,8 + lange tider	B	300,-
60.	Voigtlander Vitomatic 2a. skopar 2,8 kobl. lys + afst.	A	200,-
61.	Contina 527/24 Novar Ana. 3,5 45mm.	B/C	180
62.	Pose m. div. instruktionsbøger + reklamer fra 50-60		100
63.	13x18 fransk mahogni m. Erneman messingopt.	B/C	700,-
64.	6x6 Zenobiaflex (Rolleitype) m. taske	B	200,-
65.	4x6 Ikonta m. Tessar 4,5 og optisk søger	C	150,-
66.	Retina fra 1939 m. Zenar 3,5, taske og filtre	B/C	100,-
67.	Senaca Trio fra 1917 4x6	D	200
68.	Balda 24x36 2,8 45mm. taske	D	40
69.	Yashica Electro 35 m.3 brændvidder, taske	A/B	125,-
70.	Stor papæske m. Leica tasker o. a. "godter"	A/B	700,-
71.	Samletaske (ny) m. ubrugt skumgummi	B/C	150
72.	Praktiflex 24x36, Xenar 2,8 (1938)	A	120
73.	Contessa Nettel (klap) 6x11, taske	C	150,-
74.	Voigtlander 6x9 (klap), ana. 6,3, taske	B/C	180
75.	Agfa Super Silette 3,5 45mm., taske	B	150,-
76.	Lumiere, Lutac 6x9, bakelit, newtonsøger	B	100,-
77.	Leica IIIA hus, (bunden "B") Mint nr. 200898	B/C	70
78.	Minox, stativkopf til spioncam.	A	1500,-
79.	Voigtlander 35mm. "kontursøger"	A	50
80.	Leica IIIf m. 5cm. Elmar	C	50
81.	Leica kopi "Nicca" m. Nippon 1:2, fra 1953 m. karton, org. garantibevis og brugsanvisning	B	2200,-
			1700





## DET KONGELIGE BIBLIOTEK

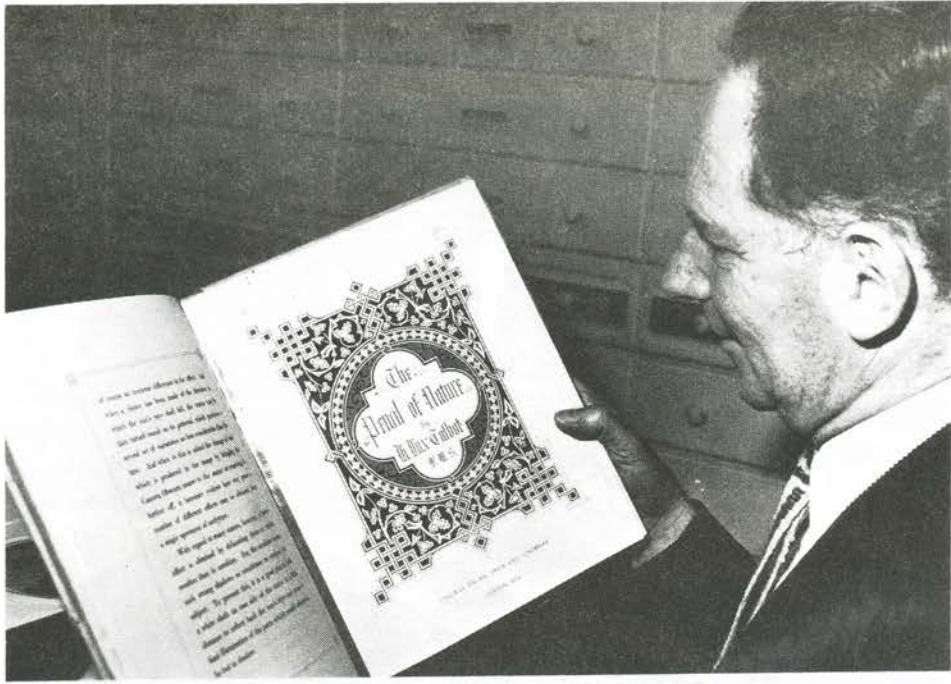


Ekskursionen til Det Kongelige Bibliotek blev en stor succes. 20 medlemmer mødte op ved hovedindgangen og blev af snoede gange og trapper ført ned til det "hellige sted". Billeder og album var lagt frem til beskuelse. Hans Berggreen fortalte levende og kyndigt om tingene. Intet spørgsmål forblev ubesvaret.



Næsten 3 timers koncentreret oplevelse af vor fortid. Hvad vi så, kan man læse om i Bjørn Ochsner's artikel. Flemming Berendt overgav 73 stk s/h billeder 13x18 cm som gave til Biblioteket. Billederne var de førnævnte optagelser fra "Illustreret Familiejournal" skænket af Aksel Gram Møller. Billederne er fremstillet af "Illustreret Familiejournal" ved Michael Aller og Flemming Berendt, desuden har F.B. formidlet at glaspladerne beror på Danmarks Fotomuseum i Herning. Deres sjældenhed skyldes at familjournalens arkiver blev bombesprængt under Den anden Verdenskrig. Et udsnit af billederne vil blive præsenteret i Objektiv's september - nummer!





Originaludgaven af "The Pencil of Nature" for denne bog kunne man købe et godt parcelhus. Værdi 1. million!



F.B. overrækker Hans Berggreen et par flasker "fremkalder" for at klare stemmen.



# Tidlige udenlandske fotografier på Det kongelige Bibliotek

Fhv. Overbibliotekar Bjørn Ochsner.

Foto: Det Kgl. Bibliotek

Det kongelige Biblioteks Kort- og billedafdeling samler, som bekendt, bl.a. på fotografier. I større udstrækning er dette først sket de sidste tredive år, efter at man har gjort sig klart, at den dokumentariske samling af billeder og personer, steder og begivenheder, man skulle opretholde, ville få en stadig faldende tilgang, hvis man nøjedes med det, man fik ved pligtaflevering og tilfældige gaver. Fotografier er nemlig ikke omfattet af den danske pligtafleveringslov. Kun i lande, hvor eneretten til fotografier, der udbydes til salg, er afhængig af en registrering af disse billeder, det gælder f.eks. Frankrig og U.S.A., erhverver nationalbiblioteket automatisk og gratis eksemplarer af de pågældende fotografier.

Kort- og billedafdelingen havde indtil midten af 1940'erne ikke haft noget selvstændigt indkøbsbudget. Ville man foretage et køb, det være sig nok så lille, måtte sagen forelægges til bevilling hos rigsbibliotekaren. Nu fik man et annuum. Samtidig foretog man henvendelser til bladredaktioner, jurister, auktionsfirmaer og bad om at få lov til, med kassationsret, at få de billeder, man ellers ville skille sig af med fra redaktioner, boer o.s.v. Ydermere henvendte man sig til personer, man burde have portrætter af, og bad om deres fotografier.

Samtidig gik man i gang med at identificere flere kasser gamle, ubenævnte fotografier, indsamlet og skænket af den københavnske sagfører August Dedenroth-Berg (1857-1936). Derved viste sig nødvendigheden af at skaffe sig besked om, hvornår og hvor de tidlige danske fotografer havde virket, en opgave, der søgtes løst med undertegnedes "Fotografer i og fra Danmark indtil år 1900". 2. udg. 1969. Nyt oplag og revideret udgave i 1986. Her går man op til 1920.

Men desuden gav man sig til at undersøge, hvad afdelingen, og biblioteket i øvrigt, rummede af lødige fotografier, danske som udenlandske. I denne eftersporing havde man effektiv støtte fra samlere, ejendoms-konsulent Erich Bier, der også som kartografkyndig var en flittig gæst, og i 1951 indvilligede han i, for et nærmest symbolsk beløb, at overlade biblioteket sin samling af fotografiske inkunabler. Denne erhvervelse plus det, man ved forannævnte undersøgelser fandt frem til, gav anledning til, at man sammen med Kunstakademiets Bibliotek i 1957 med støtte af Rigsbibliotekarembetet og Ny Carlsberg Fondet udgav "Early Photographs of Architecture and Views in Two Copenhagen Libraries", redigeret af Henrik Bramsen, Marianne Brøns og undertegnede. Kunstakademiet havde helt tilbage i 1854 ladet Wilhelm Marstrand købe fotografier i Italien til brug for dets undervisning.

Det kongelige Bibliotek har, ligesom Kunstakademiets Bibliotek, også i de følgende år fortsat opbygning af en fotografisk samling og nævnes i Peter Castle: "Collecting and Valuing Old Photographs", London, 1973, som havende en af verdens "Important Photographic Collections". Foranlediget heraf skal i det følgende nævnes nogle af de besiddelser, som kan have givet lederen af Victoria og Albert Museum's fotografisamling anledning til denne omtale.



Vi kan da passende begynde med de britiske fotografer. Af Henry Fox Talbot (1800-1877), en af fotografiens pionerer, en velstående privatmand der allerede i 1834 begyndte at eksperimentere med fotografi og senere patenterede sin i september 1840 endeligt udformede metode til fremstilling af papirpositiver efter papirnegativer, har vi tolv aftryk fra 1843 til 1846 fra forskellige engelske og italienske lokaliteter og desuden hans med originalkalotypier, som han kaldte sine aftryk, forsynede, i hæfter udkomne værk "The Pencil of Nature" 1844.



Indklæbet fotografi i H. Fox Talbot's "The Pencil of Nature", London 1844. Udsigt en sommereftermiddag fra hus på hjørnet af Rue de la Paix mod nordøst ad Boul. des Capucines og Boul. des Italiens. Til venstre Rue de la Chaussée d'Antin. Aftryk på saltpapir efter papirnegativ.

Af David Octavius Hill (1802-1870), der sammen med Robert Adamsson tog ca. 1500 kalotypier, dels som forlæg til et kæmpemaleri, han i 1843 havde påtaget sig at udføre af den skotske frikirkes første General Assembly, dels af egnens befolkning, har vi portrætter af præsterne George Craig og dr. Laird.

Fra Krimkrigen har vi 38 af Roger Fenton's optagelser, flest af officerer, men også fra slagmarken og feltlejrene samt havnebyen Balaklava. Fenton (1819-1869) havde været på malerskole i Paris og der lært fotografien at kende samt begrænsningen i sit kunstneriske talent. Han vendte hjem til England og blev jurist, men fortsatte med fotografien. I februar 1855 indskibede han sig med to mand og en stor mørkekammervogn til Krim, hvor han fotograferede fra midten af marts til slutningen af juni. Fotografierne, der gav en mildere skildring af krigen end de skriftlige beretninger, blev udgivet i mapper fra november 1855 og i det følgende halve år.

Også George Shaw Lefevre's fotografisk mindre vellykkede optagelser fra Sebastopol umiddelbart efter russernes tilbagetrækning i september 1855 findes i afdelingen.

Af den italienskfødte, senere engelske statsborger, A.F. Beato haves fire fotografier fra den indiske opstand 1857-1858 og af skotten J. Robertson, der allerede 1850 samarbejdede med Beato på Malta, og som i september 1855 havde optaget godt 60 billeder fra Krimkrigens valpladser, hvoraf vi har en enkelt, har vi værket "Grecian Antiquities" med bl.a. 48 stk. 25x30 cm's fotografier fra Athen i 1850'erne. Robertson, der var medaillør, var på det tidspunkt chefgravør ved mønten i Constantinopel, hvorfra vi har hans optagelse af sultan Solimans grav.





En af Felix Teynard's optagelser ca. 1852 fra Egypten, Karnak. Aftryk på mat albuminpapir efter papirnegativ.

Af Francis Frits (1822-1898), en af de førende tidlige landskabsfotografer, har vi talrige store fotos fra Ægypten, Sinai, Palæstina og, i bogform, Longfellow's "Hyperion" med 24 indklæbte fotografier fra Rhinegnene, Schweiz og Tirol.

Fra Indien har vi optagelser af Samuel Bourne (1834-1912), som rejste derud ca. 1860 og blev medstifter af firmaet Bourne og Shephard, Simla og Calcutta, der ihvertfald eksisterede for en halv snes år siden.



Den senere Frederik VIII fotograferet i Oxford 18. november 1863, tre dage efter at han var blevet kronprins, af amatøreren C.L. Dodgson, bedre kendt som Lewis Carroll, forfatter til "Alice in Wonderland". Aftryk på albuminpapir efter glasnegativ.

Da prinsen af Wales, den senere Edward VII, fra marts til juni 1862 skulle se Ægypten, Det hellige Land, Syrien, Constantinopel, Athen mv., lod man bl.a. vicepræsidenten for Photographic Society, Francis Bedford (1816-1894), ledage ham. Han tog 210 fotografier, hvoraf 172 signerede og daterede blev udgivet samme år i tre dele fordelt på fire bind. Vi har dem i bedste stand. Edward den VII var amatørfotograf og det er måske ham, der har sat sin svoger, den senere Frederik VIII, i forbin-



delse med den meget kyndige amatør, C.L. Dodgson, bedre kendt som Lewis Carroll, der elskede at fotografere sin model "Alice's Adventures" og andre småpiger, men også tog to fotografier af Frederik i Oxford 18. november 1863, tre dage efter at han var blevet kronprins. Vi har den ene af disse optagelser.

Endelig kan af tidlige britiske fotografer nævnes Julia Margaret Cameron (1815-1879), fa hvem vi har tre portrætter fra ca. 1870. af Aubrey de Vere, Valentine Prinsep og en lille pige, Margie, alle i folio.

Fortsætter vi over kanalen til Frankrig, fotografiens hjemland, kan nævnes tre kalotypier fra Rom, et fra 1849 og to fra 1850, optaget af F. Flachéron, der af den eminente fotohistoriker Helmut Gernsheim kaldes "comte", men som ikke er til at finde, hverken under fransk adel eller på anden vis.

Særdeles navnkundig er derimod Maxime Camp (1822-1894), en velstående forfatter og videnskabsmand, der, før han sammen med Gustave Flaubert i 1849 gav sig ud på en treårig rejse til Ægypten, Palæstina, Nubien og Syrien, tog et kursus i kalotypering. Af 174 optagelser udsendtes 126 indklæbde i rejseberetningen 1852-1854). Billedafdelingen har et eksemplar af denne indbundet i grønt maroquin og med Du Camp's dedikation til Mathilde Bonaparte. Derudover haves de fleste af fotografierne løst.

Den i Westfalen fødte franske fotograf Edouard Baldus (1820-1882) fik tidligt officielt opdrag at fotografere historiske bygningsværker, og senere særligt broanlæggene på de nyanlagte jernbanestrækninger Paris-Lyon-Méditerranée og Chemin de fer du Nord. Mens kunstakademiets Bibliotek har optagelserne af den førstnævnte strækning, har det kongelige Bibliotek dels et kæmpefoto (56x77 cm på karton 70x90 cm) af triumfbuen på den ret nyanlagte Place de L'Étoile, dels en række optagelser af franske kirker og, fra midten af 1860'erne, parisiske prospekter.

Af den mangfoldige begavelse og flittige bohème Nadar (1820-1910), der efter at have været lidt ved teatret, lidt maler, journalist og karrikaturtegner i 1852 etablerede sig som fotograf, har vi dels et fortræffeligt stort signeret fotografi fra ca. 1854 af dramatikeren Legouvé, dels talrige visitkortfotos og endelig en del woodburytyper fra 1860'erne.

Brødrene Bisson (f. hhv. 1814 og 1826) er repræsenteret med ni detailoptagelser af Notre-Dame i Paris og et prospekt af Place de la Concorde set mod Madeleinekirken, alle fra midten af 1850'erne.

Den franske sproglærer i New Orleans Désiré Charnay (1828-1915) deltog 1857-1861 i en ekspedition til Yucatan halvøen, hvor han med et kæmpestort, uhåndterligt apparat og hovedsageligt på våde plader, der måtte eksponeres og fremkaldes hurtigst muligt, optog en række fremragende billeder af Maya-ruiner. Vi har storfoliobindet med 49 plancer, der 1863 udsendtes med beretningen. Charnay fortsatte iøvrigt den arkæologiske løbebane og kom vidt omkring, bl.a. til Madagascar.

En fortræffelig fotograf, om hvem så at sige intet vides, er Félix Teynard, virksom i Ægypten og Nubien i begyndelsen af 1850'erne. Vi har 56 af hans optagelser fra disse egne, der i 1858 udkom i to foliobind.

Den franske oldsagssamler og senere politiker Louis de Clercq (1817-1901) foretog 1859-1860 en rejse til Middelhavslandene og udsendte bagefter 6 albums i 5 bind med 222 af sine fortræffelige optagelser fra Syrien, Palæstina, Ægypten og Spanien. Alle 5 bind findes hos os.

Af Adam-Salomon (1818?-1881), der optog sine portrætter i 12 meters afstand med objektiv af en halv meters brændvidde på plader i størrelsen 25x20 cm, haves et par komponistportrætter i woodburytyper.

Af den produktive Adolphe Braun (1811-1877) haves prospekter i alle formater og tillige stereooptagelser.





Et af Désiré Charnay's flotte billeder fra Yucaton halvøen. Motiver af svunden Maya-kultur. 49 plancer fra 1863 optaget på våd Collodium og fremkaldt på stedet. Ikke ét "flueben" var at se på billedet!

Étienne Carjat (1828-1906) karrikaturtegner, skribent og fotograf, er bl.a. repræsenteret ved store woodburytypier af Jules Verne, Rossini, Halévy og Gambetta samt mindre portrætter fra begyndelsen af 1860'erne.

Endelig kan af tidlige franske fotografer nævnes Achille Quinet af hvem vi har en del store billeder fra Paris og omegn optaget ca. 1867.

Fortsætter vi med de italienske fotografer, kan fra slutningen af 1840'erne nævnes to saltpapiraftryk af henholdsvis Colosseum og det såkaldte Vestatempel optaget af Eugène Constant, Giuseppe Coen's (1812-1856) saltpapirfoto fra Venezia af Palazzo Ducali's cortile, Carlo Ponti's (ca.1828-ca. 1900) optagelser fra begyndelsen af 1850'erne, også af Venezia, Leopoldo Alinari's florentinske fotografier fra slutningen af 1850'erne, P. Pozzi's milanesiske arkitekturoptagelser fra ca. 1860, Altobelli e Compagni's store fotos af Colosseum, den spanske Trappe, Caracallas Bade og Constantinsbuen ca. 1865, Tommaso Cuccioni's La fontana del Mascherone fra ca. 1865 og talrige stereooptagelser samt A. Perini's to venezianske prospekter fra ca. 1860 og ca. 1870.

Af andre nationaliteter kan nævnes tyskeren August Lorent (Charlestown 1813 - Meran 1884) med to prægtige kalotypier fra Moritz Lotze med prospekter fra Verona i 1850'erne, østrigeren A. Groll med mange fotos fra Krakau ca. 1860 og et enkelt fra Wien 1869, grækeren Peter Moraites med bl.a. et af to ark sammensat foto fra ca. 1865 af Videnskabernes Akademi i Athen under opførelse. Arkitekten var som bekendt, Theophilus Hansen. Længere væk har vi W.P. Floyd's 22 fotos af tyfonen i Hong Kong 23. september 1874.

Det nævnte er kun udvalgte udenlandske eksempler. Går man ikke efter fotograferne, men efter billeder af personer, steder og begivenheder siden 1840, vil man finde mangfoldige andre fascinerende fotografier, danske og udenlandske, i Det kongelige Bibliotek.

# GOECKER

1862 - 1987



## "De Gode Gamle Dage"

FLEMMING BERENDT

"Kjöbenhavn 1887-1888" de glade år har man kaldt disse - måske med rette måske med urette. Men en kendsgerning var det, at landet var ved at komme på fode efter krigen 1864. Optimismen var stor, aktiviteterne var mange, importørerne, de handlende og ikke mindst grossisterne havde gode tider, omend der var hård konkurrence på mange områder.

Den industrielle udvikling kom brusende ind over landet, man havde behov for at vise omverdenen at danskerne var et frit og stærkt folk. Derfor kunne man samles om Martin Nyrops eventyrlige skabelse og opbygning af Den Store Nordiske Udstilling på området imellem det nuværende rådhus og Tivoli.

Den generation der netop havde færdiguddannet sig, hver på sit felt, måtte ud i livet og finde sig en livsstilling. På Den Store Nordiske Udstilling var der mulighed for at orientere sig om tidens mange udfordringer på det tekniske område. Her var maskiner til alle formål, elektrisk lys, skjult kraft uden heste, mageløse landbrugsmaskiner, fonografer med enorme tragte der gengav den menneskelige røst. En speciel stand havde vor ven Peter Hansens interesse: Den fotografiske branche.

Sindrige fotografiapparater, mystiske kemikalier, farvestrålende pakninger med glasplader. Her var måske en fremtid. Beslutningen var taget - dette var branchen vor ven ville søge ind i.

Grossistfirmaet AD Goecker, et af de ældste i branchen, havde fået vokseværk og var året før i 1887 flyttet til større og bedre lokaler ikke langt fra byens midte. De gode tider havde fået årsomsætningen til at stige, man havde passeret de 1.000.000 kroner.





Dragoner, musikkorps og de kongelige vogne har taget opstilling foran hovedindgangen til Den Store Nordiske Udstilling på åbningsdagen. Hvor flaget vejer - ligger i dag Københavns rådhus.

Foto: Juncker-Jensen

Grosserereren mente nok, at der var behov for en nyansættelse - derfor insatte man følgende avertissement i Berlinske Tidende: "Ung erfaren ekspedient søges til større engrosvirksomhed indenfor fotobranschen. Gerne fra et dannet hjem. Personlig henvendelse".

Vor unge ven Peter Hansen der jo netop søger et sådant arbejde, beslutter sig til at møde op og ansøge.

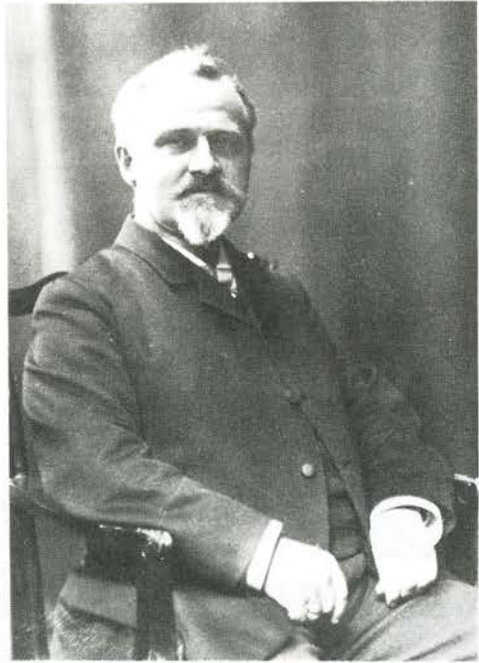
Det er tidlig morgen. Med spændt forventning nærmer vor ven sig den opgivne adresse. En kirkeklokke forkynder 8 slag netop som han banker på døren.

Han vises høfligt, men meget bestemt ind i et stort mørkt værelse, på gulvet er der tykke tæpper, rummet bærer næsten præg af en fin opholdsstue. Forsigtigt går han frem til et stort mahogniskrivebord hvor en meget velklædt og distingveret herre myndigt udbryder: "Deres navn og alder".





AD. GOECKER



F. DIDRICHSEN

En pludselig opstået klump i halsen får en pipende stemme til at udbryde: "Peter Hansen 19 år udlært i handel og engros, villig til alt forefaldende arbejde".

Med ét går vor ven istå, han mærker en anden person i lokalet. Ganske rigtigt, der sidder en ung dame og noterer alt ned, hvad han siger.

Grosserereren rømmer sig, idet han udbryder: "Ja, ja - det er godt unge mand, nu skal De høre, hvad vi kan tilbyde:

Firmaet har eksisteret i 25 år takket være en fremsynet ledelse, et veluddannet og ærbødigt personale, som aldeles uegennyttigt har gjort deres pligt. De må være parat til at yde Deres, hvis vi kommer overens.

De skal begynde fra grunden, dvs den første tid på lageret. Her er ingen opvarmning, så om vinteren bør De klæde Dem varmt på. Pålæg og ordre skal kort og præcist efterleves. Arbejdstiden er fra klokken 8:00, arbejdstidens ophør ubestemt klokkeslet. Søndagsvagt efter tur i Posttiden 12:00-14:00.

Desuden skal De deltage i den årlige rengøring, som foretages en søn- eller helligdag i sommertiden. Påske eller Pinse).

Enhver form for maskepi med det øvrige personale er forbudt".

Grosserereren holdt en pause, medens han tænder en ny cigar. Cigar-klipperens lille smæld virker som et knivstik.

"Nå, unge mand, er De stadig interesseret?".

Lidt lavmælt lyder svaret "Jah".

Foto: AD. Goecker.



"Med hensyn til ferie kan intet loves". Efter en lille tænkepause konkluderer grosserereren, at det man søger er en ubetinget erfaren og dygtig person, der på aldeles kompetent måde kan forestå den samlede ekspedition, varefakturering, samt må være beredt på også at tage alt forefaldende arbejde.

Veltilfreds låner grosserereren sig tilbage i den store skrivebordsstol idet han udbryder: "Kunne dette være et arbejde for Dem?".

Vor ven Peter Hansen er velopdragen, pligtopfyldende og ved hvilke leveregler, det gælder om at besidde. Han nikker venligt tilbage, idet han udbryder: "Det skal være mig en stor glæde at efterleve Deres ønsker".

"GODT", siger grosserereren, "jeg skal give besked om udfærdigelse af en kontrakt, hvor De forpligtiger Dem til ikke at etablere eller hjælpe andre til at etablere forretning i branchen i fem år efter Deres fratræden af pladsen. Desuden må De ikke tage engement i et andet firma indenfor faget før end tidligt 1 år efter Deres fratræden.

Desuden anføres det i kontrakten, at De engang opsagt, er der ingen pardon eller diskussion".

Grosserereren rejser sig og rækker hånden frem idet han gratulerer Peter Hansen med stillingen og ønsker, at det må blive til fælles gavn og glæde.

Peter bukker dybt og bliver ført ud af det store kontor af den unge dame.

Han træder ud af døren i det dejlige sommervejr, en befriende lettelse vokser inden i ham. Rank og stolt spadserer han over Kongens Nytorv, alle kan se på ham, at han har fået et godt arbejde i et velrenommeret og gammelt firma.

Om aftenen fejrer han begivenheden i Tivoli.

Han sidder ved søen og skuer ud over det imponerende udstillingsteræn. En fotograf stiller op til fotografering, ikke langt fra det sted hvor Peter sidder. På en trækasse læser han navnet: "Juncker-Jensen fotograf" - da han går forbi, nikker han og udbryder "God aften - vi er i samme branche".

**AD. GOECKER, Kjøbenhavn. K.**

Lager af alle fotografiske Artikler.

General-Agentur for Skandinavien af:

**Emulsionsplader „La Couronne“.**

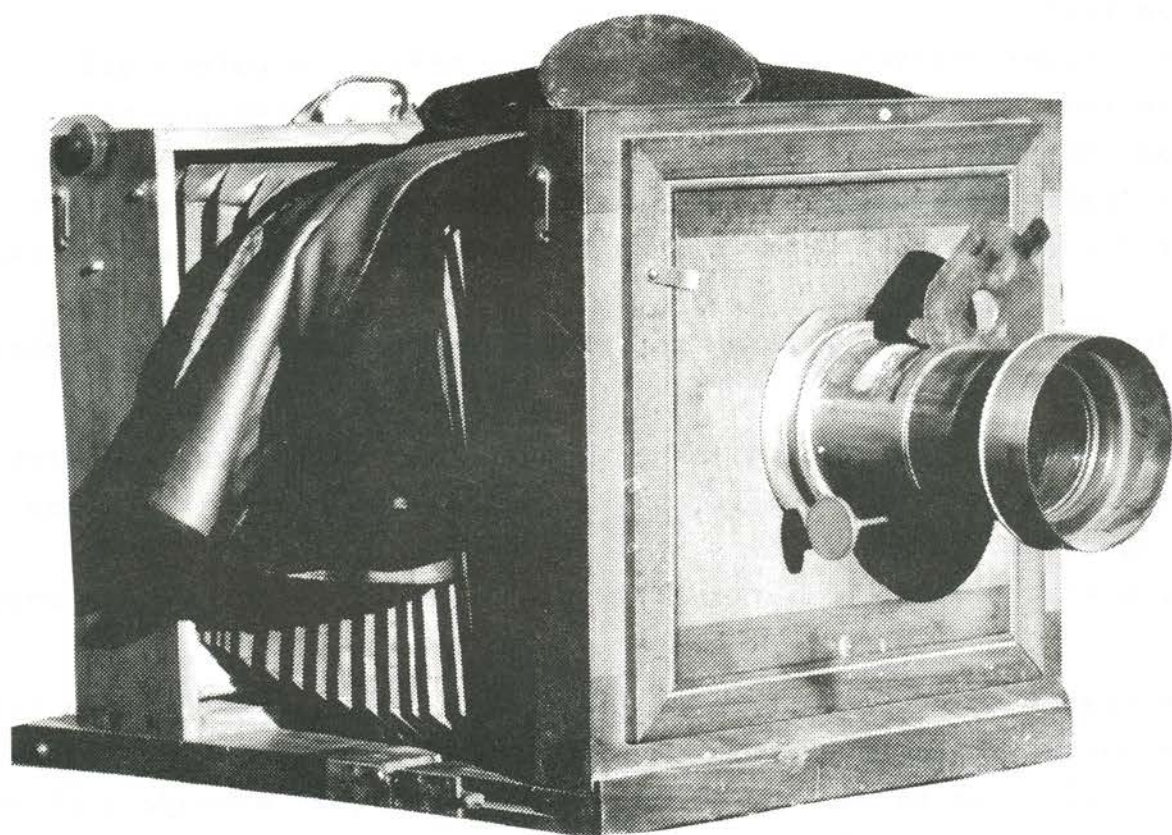
Endvidere føres Emulsionsplader fra de mest renommerede Fabrikanter.

Historien er skrevet til AD Goeckers 125- års jubilæum den 15. marts 1987.  
Den bygger på autentisk materiale fra firmaets personalearkiv....



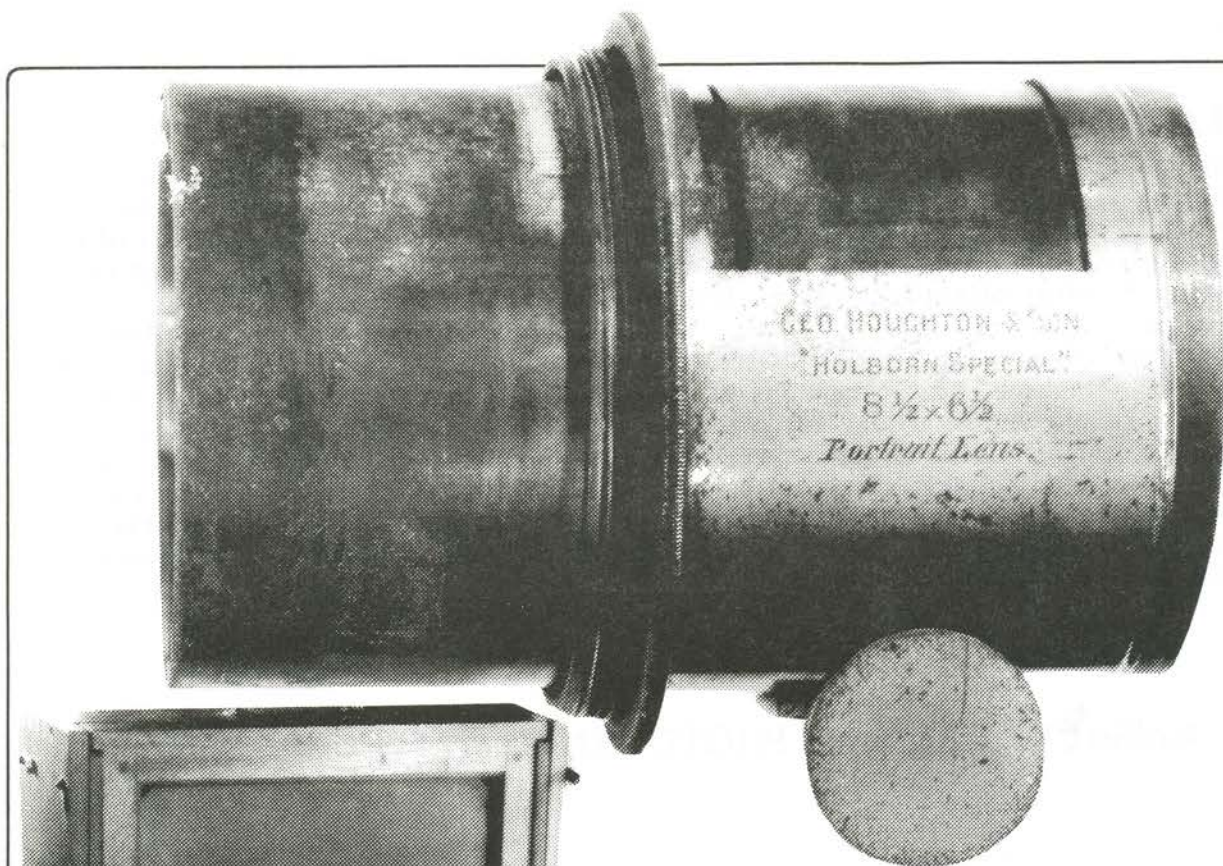
# MERE END 100 ÅR

PER ASK NIELSEN



FRANSK VÅDPLADEKAMERA 8 1/4 x 10 3/4", komplet med optik, matskive og original pladekassette. Dette er samlingens ældste kamera, måske helt tilbage fra 1855, idet en engelsk ekspert påfeltet, mener at kende et tilsvarende i en engelsk samling, der dateres tilbage til dette år. Kameraet er lækkert udført i valnøddetræ og vejer funktionsdygtig med optik ialt 10½ kg. Selve konstruktionen er ret avanceret, idet to tandstangssystemer i metal styrer henholdsvis kipbar bagramme og et dobbelt udtræk til tele- eller nærbilleder. Metalarbejdet står dog ikke mål med snedkerens fine udførelse, hvor f.eks. præcise træagler er med til at fuldende billedet. Kameraet er monteret med et engelsk portræt-optik med lysstyrke f: 4.8 og en brændvidde på ca. 360mm., og beregnet til at dække et negativformat på 212mm gange 162 mm.

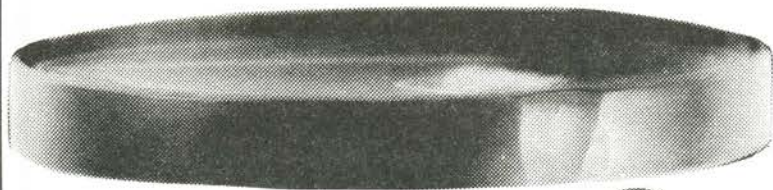




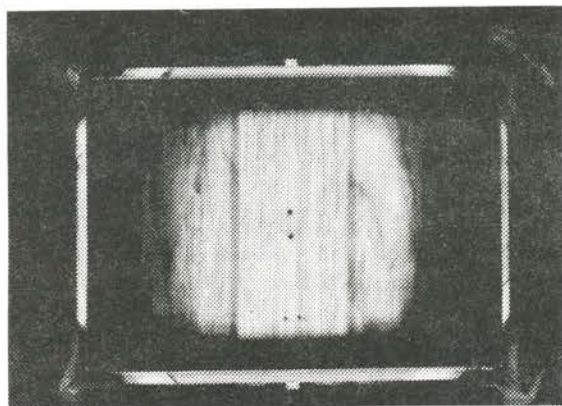
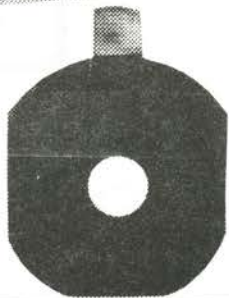
HOLBORN SPECIAL  $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ " No. 8695 - en trelinset portrætoptik, fremstillet hos GEO HOUGHTON & SON - vægt 1.8 kg. Ved hjælp af 3 stikblændere kunde der arbejdes med 4 forsk. åbninger, nemlig: bl. 4,8, 9, 16 og 22, idet optikdækslet fungerede som LUKKER!



Tandstangen og de to skruer, der sørger for henholdsvis forskydning af bagramme, samt for fastspænding af samme.



Det midterste linseelement ville næppe have passeret en kontrol i vore dage. En rimelig stor flids klaredes dengang med et lag sort beg som refleksdæmper.



En vådpladekassette kendes især på sølvudfældningerne på trækkerne, forårsaget af udsivende overskudsemulsion.



## COLLODION

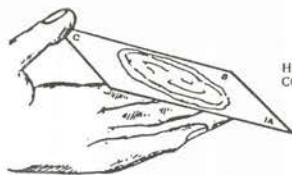
blev introduceret i England år 1847 af netop A-O-R bogens forfatter **J. Bingham**, der dengang var assistent hos den kendte FARADAY. Sammen med franskmændene **Gustave Le Gray** så **Bingham** mulighederne i fotografisk sammenhæng, men **ARCHER** kom først med en brugbar recept - idet han efteråret 1848 eksponerede sin første plade - og derefter offentliggjorde en forbedret og perfekt metode i 1851. Metoden havde sin storhedstid i perioden 1855-1881, hvor tørpladerne afløste. Dog anvendes processen stadig i visse grafiske sammenhænge p.g.a. de ekstremt fine korn. COLLODION er navnet på en substans af PYROXYLIN (Skydebomuld) opløst i æter og alkohol. Denne emulsion blev før eksponeringen tilsat bl.a. SØLVNITRAT, og til slut fremkaldt i en væske af gallussyre, jernsulfat, blynitrat, natriumsulfit m.v. f.x. Efter få sekunders skylning fixeredes i f.eks. kaliumcyanid. Vigtigt for succes i forløbet var det at emulsionen først nu fik lov at tørre op. Lysfølsomheden var ikke imponerende, men med opfindelsen fik man for første gang mulighed for at kunne afsvække eller forstærke sine negativer.

### Robert J. Bingham: PHOTOGENIC MANIPULATION.

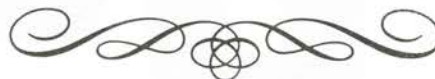
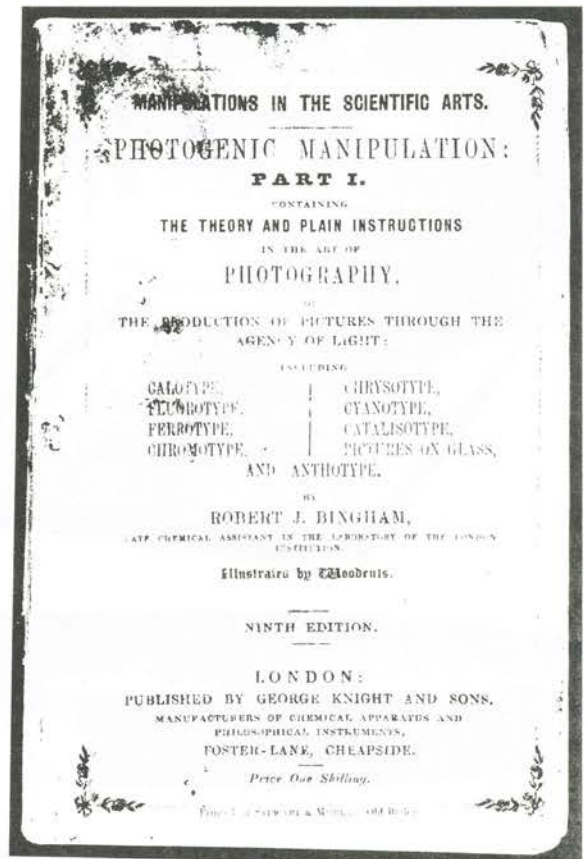
udgivet af GEORGE KNIGHT & SONS, LONDON i 1852. Indeholdende 87 sider med fothistorisk oversigt og beskrivelser af de aktuelle processer som f.eks.:

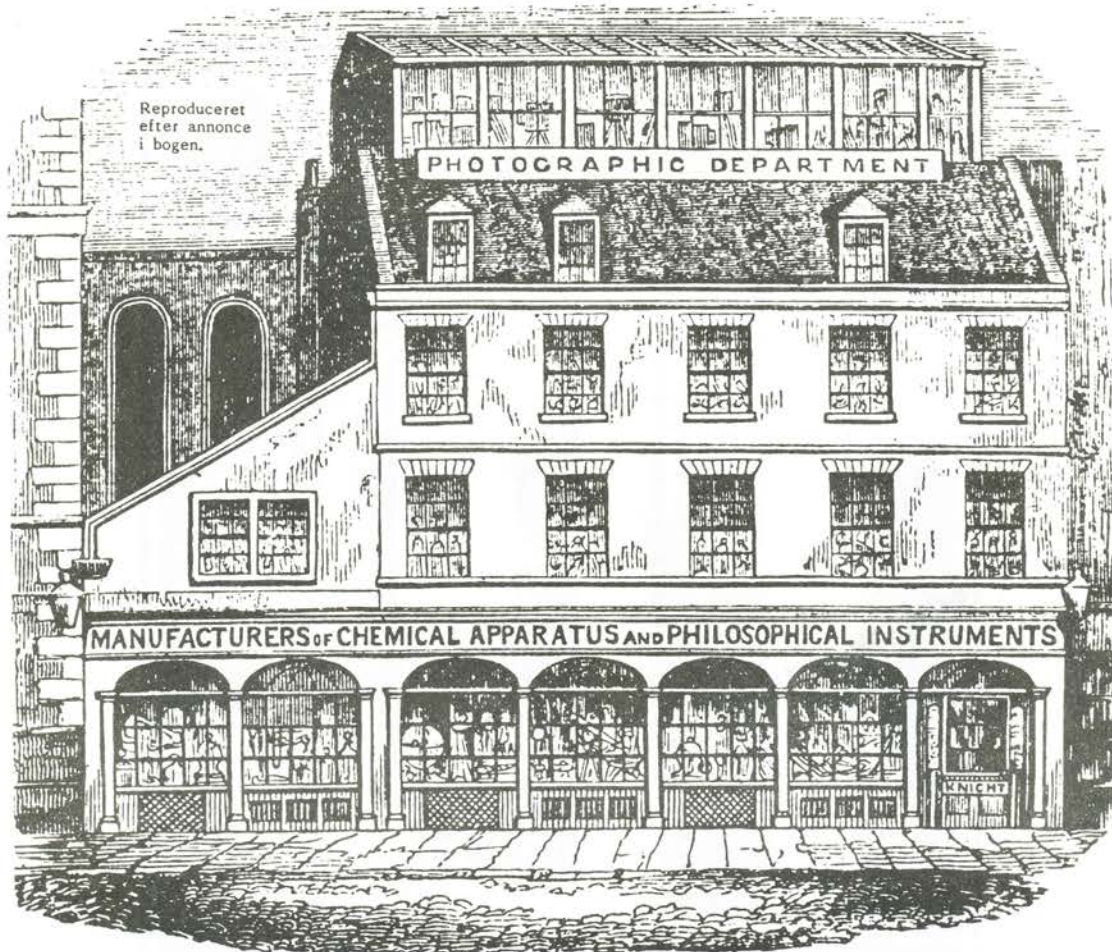
CALOTYPI - FLUOROTYPI - FERROTYPY -  
CHROMOTYPI - CHRYSOTYPI - CYANOTYPI -  
CATALISOTYPI - ANTHOTYPI - samt om  
BILLEDER PÅ GLAS !

I bogen nævnes COLLODION (Collodium) - processen som en nyhed, ligesom et afsnit er hellet opfinderen **FREDERIC SCOTT ARCHER**. Denne opfindelse var et meget vigtigt skridt henimod vor tids fototeknik, og man hædrede ham ved at kalde VÅDPLADE-PROCESSEN for ARCHEROTYPI eller kort og godt ARCHOTYPI.



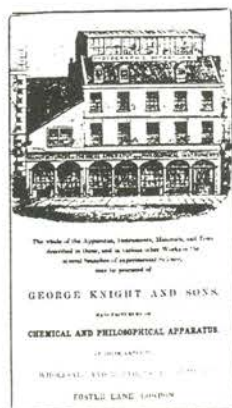
Håndydning af en COLLODION-plade.



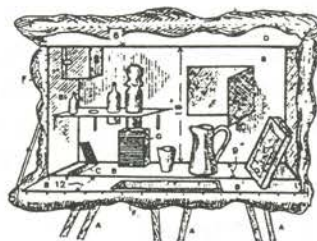


Eet af de første store fotoetablissementer  
**GEORGE KNIGHT & SONS - LONDON**  
 efter tegning/træsnit fra 1850.

Firmaet lå i FOSTER LANE i kvarteret  
 umiddelbart bag Sct. Pauls katadræn,  
 et område, der blev særdeles hårdt ramt  
 under anden verdenskrigs bombeangreb,  
 og hvor der på tomterne nu er rejst det  
 imponerende "BARBICAN"-kulturcenter.

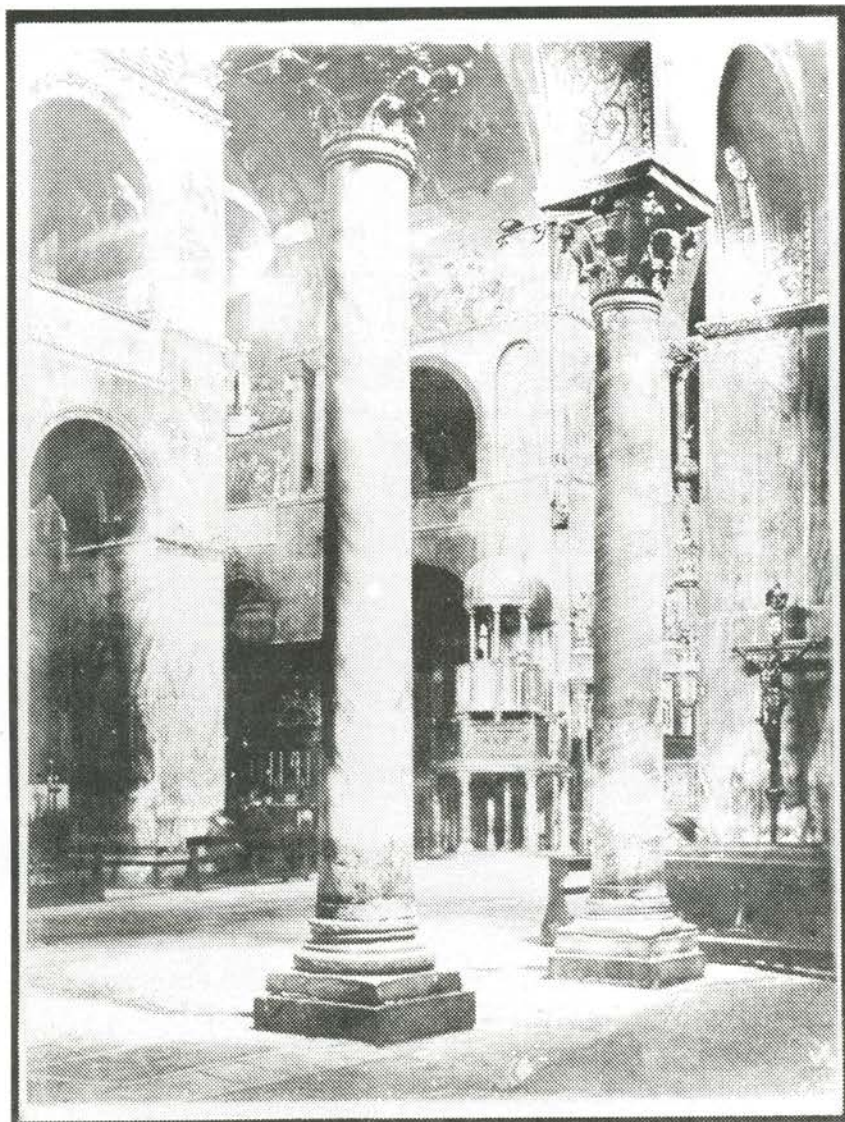


Største gene ved VÅDPLADEPROCESSEN var det  
 altid nødvendige mørkekammer. Specielt når der  
 skulle fotograferes i den frie natur gav det pro-  
 blemer, idet fotografen da foruden det tunge grej,  
 også måtte medbringe telt og kemikalier m.v.



Telt med "indbygget"  
 mørkekammer-transportable.





"SAINT MARKS, - May 1873", et SALTPAPIR-aftryk 6 x 7 3/4" (149x197mm), forestillende et interiør fra SAN MARCO domkirken i VENEDIG, hvis historie går helt tilbage til år 829 . Navnet MAYNE er påført med blyant, og kunne være fotografens navn?

**SALTPAPIR** var meget anvendt i fotografiens barndom, og havde en renaissance i slutningen af forrige århundrede. Det var en rimelig billig løsning til kopier og førstørrelser, og udmærkede sig ved en smuk varm tone. Selve processen var enkel. Man kunne bruge næsten enhver form for skrivepapir i en god kvalitet, dette blev prepareret i en saltopløsning og før brugen badedes i en opløsning med sølvnitrat. Som lyskilde til kopieringen brugtes solen. Et væsentlig minus var de manglende detaljer specielt i højlysene. Grundelementet af salt bevirkede, at papiret blev selvtonende til en smuk varm-brun basisfarve, der igen ofte fremhævedes af den synlige struktur i overfladen.





ART STUDIO-TAUNTON, MASSACHUSETT I AMERIKA PRÆSENTEREDE  
 I 1865 DENNE FLOTTE BAGSIDE AF ET KABINET'S BILLEDE.  
 KUNSTMALERENS PALET OG PENSLER ER ENDNU IKKE FORTRÆNGT  
 AF DET "NYMODENS" - FOTOGRAFIET....



PROVINCIE ANTWERPEN

# Museum voor Fotografie

Tom A. Feilberg

Da jeg for et års tid siden vandrede rundt i Antwerpens gamle gader efter forgæves at have ledt efter den berømte samling af fotografica, som skulle befinde sig på kunsthåndværkermuseet Sterckshof ude i en østlig forstad, kom jeg tilfældigt ind i Paule Pia's fotogalleri i Kammerstraat nr. 37. Der hang bl.a. en gruppe daguerreotypier. I udskårne rammer og silkebetrukne passepartouts. Indholdet var, hvad man i gamle dage kaldte akt.

"Far, hvorfor ser du på nøgne damer?" spurgte min yngste, som havde mig i hånden. I stedet for at begynde forfra med Joseph-Nicéphore Niépce og Louis-Jacques-Mandé Daguerre, sagde jeg: "Hvorfor skulle man ikke se på nøgne damer, når de nu hænger der? - lidt undvigende måske, men jeg tror, børn sætter pris på forståelige svar.

Damernes måde at være og at blive taget på lod mig dog snart erkende, at de ikke kunne være over 100 år gamle, men snarere var af helt ny dato, trods teknikken og udstyret. En eller anden kyndig fotograf, hvis navn jeg ikke fik noteret, havde gjort sig den ulejlighed at eksponere forsølvede kobberplader osv. - rigtige daguerreotypier var det. Jeg glemte at spørge om priserne.

Men i det hyggelige galerie er også en lille kaffebar og en opslags-tavle, hvor jeg så nogle lokale avisudklip, som løste den større gåde: Hvor var den berømte samling? Et udklip fortalte om indretningen af det nye fotografiske museum i Antwerpen.

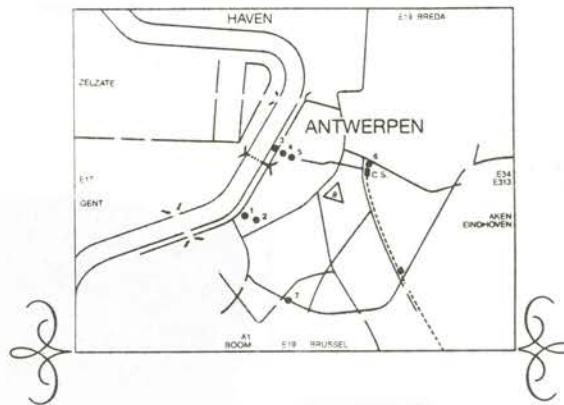
Jeg havde jo lovet redaktøren at rapportere til OBJEKTIV. Som Selskabets eneste (?) medlem vesten for Elben, Weser, Rhinen og Maas, men østen for Schelde, har man sine forpligtelser.

Det er kendt, at Antwerpen (her forstået som provinsen, hvis hovedstad er byen Antwerpen) råder over en fornem samling fotografica, som undertiden er blevet henregnet blandt verdens betydeligste, såsom George Eastman House, N.Y.; Agfa-Gevaert Historama, Leverkusen; The Royal Photographic Society, tidligere i London, nu i Bath; The Gernsheim Collection, Austin, Texas; Société Française de Photographie, Paris; Deutsches Museum, München.

Nu er der jo også National Museum of Photography, Film and Television i Bradford med samlingerne fra Science Museum i London og Kodak-Museet i Harrow.

Den belgiske samling befandt sig på bemeldte tidspunkt ikke længere på Sterckshof-museet, men var, med samt billedarkiv og bibliotek, i delvis nedpakket tilstand at finde i midlertidige lokaler, hvor man først og fremmest beskæftigede sig - intenst - med planerne om indretning af et selvstændigt fotografisk museum.

Dette nye museum - Provinciaal Museum voor Fotografie - åbnedes den 23. oktober 1986.



## Samlingen

Samlingen af såvel apparatur som fotografiske værker har historisk naturligt nok noget at gøre med den belgiske fotoindustri, først og fremmest Gevaert. På et tidspunkt i 1960'erne, da det store opsving i interessen for fotografica endnu ikke var begyndt for alvor, arrangerede en ingeniør ved Gevaert en udstilling "Fotografien gennem 125 år", som vakte meget stor interesse og gav anledning til hurtig opbygning af en offentlig samling, som fik til huse i Sterckshof-museet som afdeling for foto og film. Der blev på et endnu fremkommeligt tidspunkt og med støtte fra Gevaert købt op af både apparater og billeder (af såvel kunstnerisk, dokumentarisk som teknisk interesse). Ifølge sin karakter hørte samlingen dog ikke hjemme på et kunsthåndværks- eller kunstindustri-museum, og der blev snart lagt planer om selvstændige lokaler.

Samlingen, som allerede da hed Provinciaal Museum voor Fotografie, blev i 1982 yderligere kendt gennem en stor og meget velopbygget udstilling i Bryssel: Fotografien Før og Nu eller Fotografien fra oprindelsen til vore dage - alt efter, hvilket af de belgiske sprog man oversætter fra. Det meget udførlige og kostbart illustrerede katalog fra denne udstilling, som blev finansieret af et af de store pengeinstitutter, gælder stadig som det bedste almene bogværk over fotografiens historie i Belgien.



Nu er Museum voor Fotografie altså i eget hus, og det ligger centralt i Antwerpen. Adressen er : Waalse Kaai 47. B-2000 Antwerpen. Man valgte at erhverve et 75 år gammelt pakhus med en solid grundstruktur og fuldstændig om-indrette det til formålet. Det ligger ved et tidligere opfyldt havnebassin, som bliver gjort til parkanlæg. Man fornemmer stadig havnemiljøet; Schelde er kun et stenkast væk. Mangen en dansk sømand på langfart har her oplevet den sære fornemmelse af fast grund under fødderne og har druknet chok'et i det stærke belgiske øl og/eller slemmere sager.



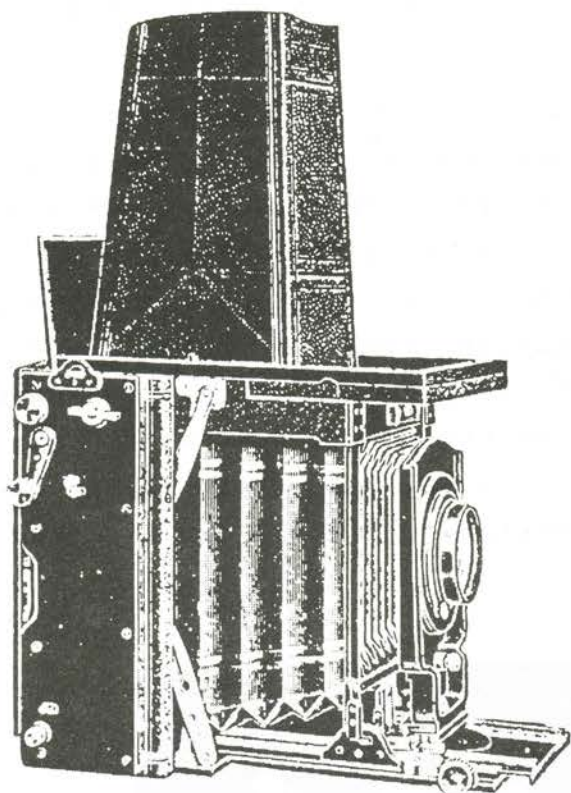
Flot opstilling med kameraer fra "Kollodiumpladernes" epoke.

Museet er indrettet efter et udpræget pædagogisk princip, idet de to etager med permanente montrere og ophængninger er en gennemgang af udviklingen fra slutningen af den præ-fotografiske tid med physionno-trace'n, camera lucida, tegnekassen (som mine børn blev meget interesseret i) osv. frem til i dag, klart opdelt i perioder og hele tiden fremlagt sådan, at den opmærksomme gæst, som gør sig den ulejlighed at læse teksterne, kan forstå forbindelsen til den samfundsmæssige udvikling. Vel mest til ære for de besøgende grupper af børn har man indrettet et hjørnelokale med udsigt over pladsen på en sådan måde, at man nemt kan give instruktion i de helt elementære optiske principper, simpelthen ved at opstille nogle store faste, men drejelige "kameraer" på

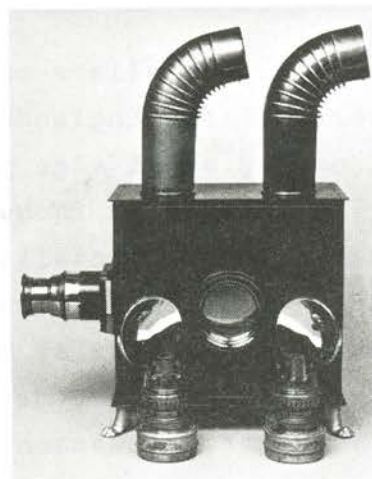


størrelse med ølkasser ved vinduerne, nogle med hullinse, matskive og sort klæde, andre med optik og vandret matskive samt papir til at tegne udsigten på.

En væg er tapetseret med en fotostat af en udsigt over et af byens torve med mange detaljer; ved hjælp af nogle magnetiske rammer, som kan flyttes rundt på fotostaten, kan man demonstrere princippet i den fotografiske motivudvælgelse. Omvendt er en anden væg dækket af en fotostat af en hel film med serieoptagelser, således at man kan demonstrere den tidsbestemte selektion og diskutere, hvilken optagelse der er bedst.



Spejlreflekskamera.



Toverlantaarn -  
Tryllelampe-  
Laterna magica.  
Til både dia- og  
epi-projektion.

Den permanente udstilling rummer naturligvis kun en repræsentativ del af apparat- og billedsamlingen. Det meste befinder sig i magasin og arkiv, men ingenlunde utilgængeligt for særligt interesserede.

Iøvrigt er opstillet et helt daglysatelier fra omkring 1880, et mørkekammer fra 1914 og en fotoforretning fra 1930'erne. Til demonstration af stereo-fotografiets dengang store betydning har man i udstillingen opstillet et såkaldt "Kejserpanorama" fra århundredskiftet, en kæmpe-mæssig kukkasse med 25 siddepladser rundt om ved okularerne, altsammen fint snedkerarbejde i nød eller mahogni - en slags åndelig fodermaskine for hvermand, som bl.a. har været brugt rundt omkring som reklamestand for zoologisk have i Antwerpen. Man har i dag svært ved at fatte, hvor sultne folk har været efter at se billeder - inden verden blev oversvømmet med dem.



Hvad kinematografien angår rummer P.M.F. en samling apparatur, som dækker den tidligste begyndelse af filmens klassiske periode op til idag, men grænsen er trukket ved materiellet. Selve filmene overlades det til det Kgl. Filmarkiv i Bryssel at tage sig af.

Som den eneste betydelige offentlige samling fotografica i Belgien har museet naturligvis også sin mission som nationalt museum for fotografi, hvilket i passende grad slår igennem udvalget af udstillede fotografier. Apparat-samlingen rummer også, hvad man kan forestille sig af pragt eksemplarer, navnlig inden for de håndværksmæssigt fremstillede og/eller præ-industrielle apparater, af indenlands oprindelse.

Belgien, som ellers er det ældste industriland på kontinentet (altså bort set fra England), fik aldrig en levedygtig fotografisk industri om jeg så må sige på hardware-siden. At der udviklede sig en betydelig fotokemisk industri, ved vi alle og tænker straks på Gevaert og måske - som specialister - på historiske navne som Monckhoven og Bækeland. Betingelserne for en konkurrencedygtig optisk og fotokemisk industri synes ikke at have været til stede på det rette tidspunkt, dvs. i halvfemserne, da apparat industrien tog fart rundt omkring. Måske hænger det sammen med, at man i Belsien valgte først og fremmest at investere i den tunge industri, og ikke i den finmekaniske.

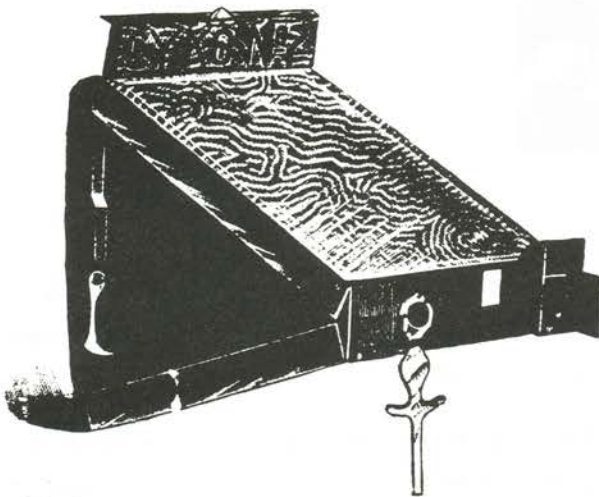


Filmoptager fra den klassiske periode.....

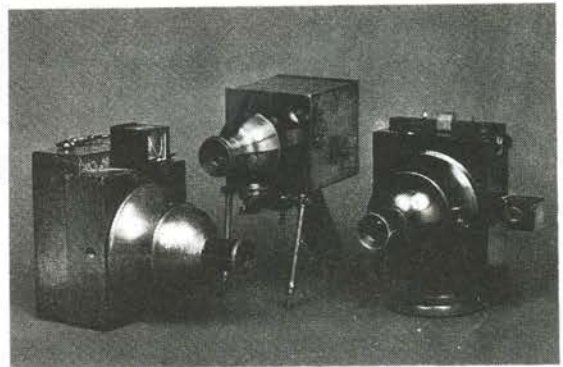


Men for nu at nævne nogle navne på historiske apparater som værende belgiske, skal jeg hente nogle fra det ovenfor omtalte store katalog: Ernest Candéze (1827-1908), Jean F. Plücker (1847-1929), J. de Neck, Armand le Docte (1859-1935), Louis van Neck (1853-1917) og A. van Remoortel, som allerede i 1924 lancerede et småbilledkamera "Photoscopic", altså inden markedsføringen af Leica'en.

A propos bestræbelserne for at reducere apparaternes vægt og størrelse bør det også nævnes, at det belgiske firma Niéll og Simons i 1908 frembragte "Niélls Patent Camera Lopa". Lopa'en var i lukket tilstand en ganske flad æske på 9x14x2 cm. Billedformatet var 6,5x9.



Pocket Cyko kamera No.2. eller "Lopa". Designet af Magnus Neill. 8x10 cm plader. No.1. er til 6,5x9 cm plader. Ca. 1902.



En svejtsisk Escopette fra 1888 til Kodak rullefilm og to franske "photoshères" fra samme tid til 8x9 plader.

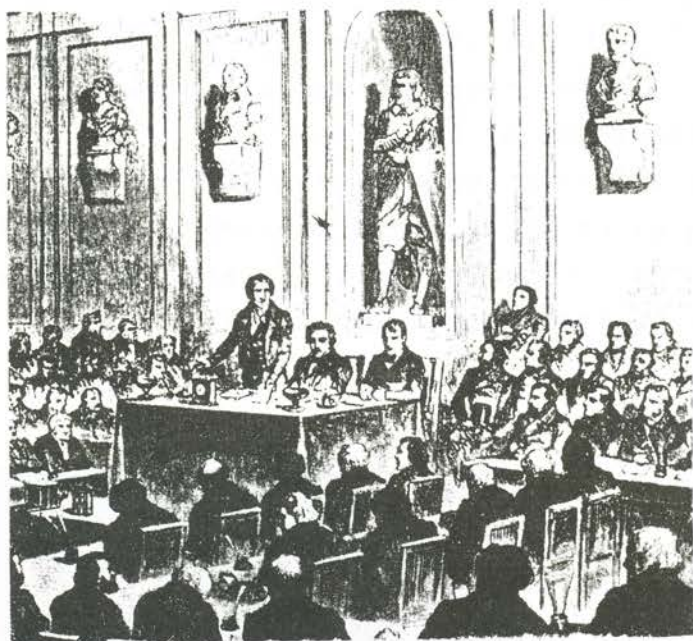
Repro: John Philipp

I museets stueetage er der to sale til skiftende udstillinger samt et lysbilled/filmlokale. Hele bygningen er på 3.000 etagemeter fordelt på 7 etager, hvoraf kun de 3 bruges til direkte offentlige lokaler. Samlingen er på over 5.000 enheder, 25.000 billeder og tilsvarende antal bøger og tidsskrifter. P.M.F. beskæftiger permanent 14 personer, herunder to videnskabelige assistenter.

Endelig skal det nævnes, at Provinciaal Museum voor Fotografie huser sekretariatet for ESHPh, The European Society of the History of Photography. Selskabets generalsekretær er en af de videnskabelige assistenter ved P.M.F. Roger Coenen, og præsident er den engelske professor Margaret Harker. En af vicepræsidenterne er svenskeren Rune Hassner, Stockholm. Selskabet udgiver blandt andet en bibliografi.



# • Skopudseren og hans kunde •



Flemming Berendt

Opfinderen af den første fotografiske proces "Daguerretypiet" Louis Mandé Daguerre offentliggjorde sin opfindelse for verdensoffentligheden i videnskabernes akademi i Paris august 1839.

Louis Daguerre havde igennem længere tid optaget adskillige daguerreotypi-prospekter af kendte bygninger og pladser i Paris. Et af disse daguerreotypier viser os en udsigt over hjørnet af Boulevard du Temple og Boulevard St. Martin. I billedets højre hjørne ser man tydeligt en skopudser der betjener sin kunde.

Verdens ældste fotografiske billede - med levende personer!

Daguerreotypiet blev umiddelbart efter offentliggørelsen i 1839 skænket til kong Ludvig af Bayern, med dedikation, samt klokkeslet for optagelsen (08.00) angivet på bagsiden. Senere blev det skænket til det Bayerske Nationalmuseum - og her blev det engang i 1960'erne ødelagt af ukyndige folk på museet, således at man i dag kun har den blankpolerede sølvplade tilbage at udstille.

Heldigvis blev der i 1937 på foranledning af Helmuth Gernsheim og Beaumont Newhall optaget et billede af det originale daguerreotypi. Der blev fremstillet et sæt duplikat-negativer, som blev overdraget Georg Eastman House i Rochester. Denne optagelse danner reproduktionsgrundlag for de fleste gengivelser vi ser i dag. De fleste bliver dog beskåret i den ene side.

Daguerreotypiet her er gengivet ubeskåret.

Ved gennemlæsning af Daguerre's breve og andre dokumenter blev det klart for mig, at optagelsestidspunktet 1839, som angives i de fleste bøger og skrifter ikke kunne passe. Desuden førte en nøjere analyse af billedet frem til flere uklare punkter der her skal gøres nærmere rede for. Efter flere års arbejde med problemet, åbnede der sig pludselig mulighed for at kunne rejse til Paris og måske finde yderligere materiale til støtte for mine fotohistoriske studier. Udrustet med fornødne aftaler og akkreditiver drog jeg afsted til byernes by.



Paris - på åstedet 1986.

Foto: F. Berendt

For at analysere billedet, må man betragte det meget nøje. Og hvad er det så man ser?

Det er umiddelbart tydeligt at Daguerre overhovedet ikke er bekymret over det indfaldne modlys, men at han derimod udnytter dette i sin billedkomposition. Optagelsesstedet har været fra et ret højt niveau - idet man har udsigt til et treetagers hus lige overfor. På trods af dette er det helt tydeligt, at husenes lodrette linier er parallelle.



Daguerreotypikameraet har ingen mekaniske muligheder for at kompensere for styrtende linier, Daguerre har dog villet overholde de lodrette liniers princip.

Vi ser at Daguerre ikke alene opfandt den første fotografiske proces, men også den forskydelige front eller flytbare linse. Det kan undre en at dette har unddraget sig tidligere fotohistorikers opmærksomhed. Forklaringen kan være, at det "rigtige" sjældent vækker undren.

Som vi ved er daguerreotypier spejlvendte unikaer. De fleste billeder vi ser af "skopudser-daguerreotypiet" reproduceres spejlvendt. Daguerreotypiet her er vist RETVENDT.

For at underbygge påstanden vedrørende optagelsessted og tidspunkt må vi støtte os til Helmuth og Alyson Gernsheim's bog fra 1956 L.J.M. Daguerre.

I denne bog dokumenteres det ved hjælp af matematiske beregninger baseret på brændvidde, billedfelt og daguerreotypipladens flademål, at optagelsesstedet må være Daguerre's laboratorium, Rue de Marais No.5. Samme sted finder vi hans Diorama.

Daguerre beboede dette hus fra 1830 til april 1839. Brandinspektoratet i Paris kunne ved hjælp af en brandattest fastslå at dioramaet brændte natten til den 8. marts 1839. Daguerre ongiver selv at han i april måned flytter til Boulevard St. Martin.

Samtidig med mine fotohistoriske studier har jeg erfaret, (december 86) at en tysk fotohistoriker Peter von Waldthausen har beskæftiget sig med det samme emne. Det viser sig, at hans matematiske beregninger, der bygger på oplysninger fra Zeiss-planetarieret i Berlin, at vinkelfunktionen, sammenholdt med tidspunkt og den geografiske breddegrad stemmer overens med mine tidsangivelser.

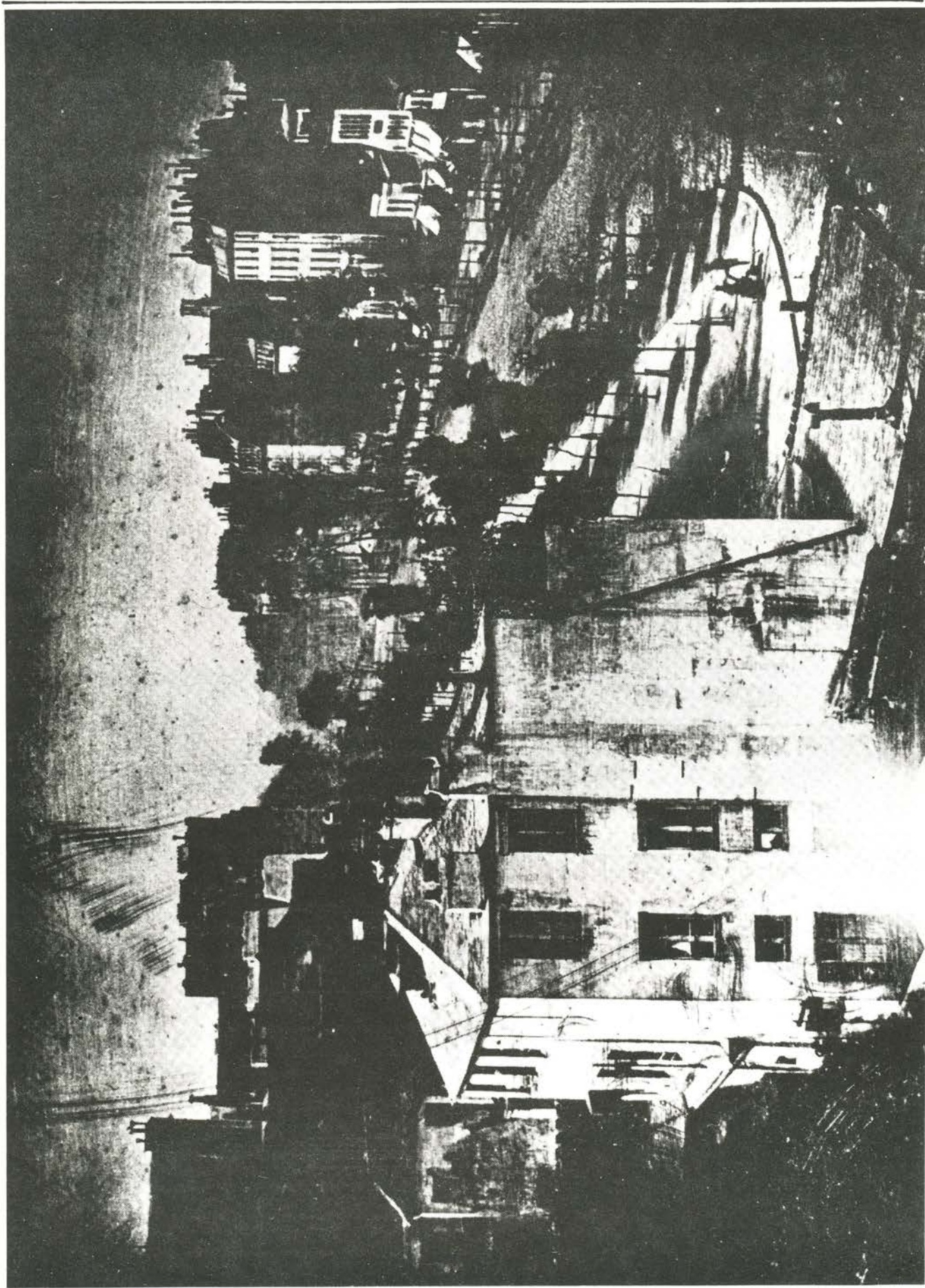
## Peter von Waldthausen

På grundlag af et bykort fra 1852 har Peter von Waldthausen beregnet følgende:

Ved brug af den udregnede brændvidde, en skønmæssig størrelse af skopudserens kunde til 1,65 m beregnet på billedet til 0,0079 m blev objektivets brændvidde beregnet. Bygningen i forgrunden er 42,5 m og lamperne på hjørnet er placeret i en afstand af 88,2 m, udregningen er foretaget på basis af huset til venstre.

Det er tydeligt, at man ser fra en vis højde ud over tagrykningen - tagets højde samt gadeniveauet bruges derfor ved beregning af det fotografiske optagelsespunkt - billedperspektivet angiver at der kun kan være tale om huset i Rue de Marais. Daguerre har helt sikkert valgt taghaven som optagelsespunkt idet han herfra har kunnet vælge enhver retning for sin optagelse.





Udsigt fra Daguerre's hus i Rue de Marais No.5. Vi ser skopudseren og hans kunde på hjørnet af Boulevard du Temple og Boulevard St. Martin. De "udslettede" daguerreotypier befinder sig på München's Fotomuseum med den bevarede dedikation på bagsiden. Collection of the Bavarian National Museum. Foto: Marianne Stöckmann, 1937.





Udsnitsforstørrelse af skopudseren og hans tålmodige kunde.  
Foto og reprotetik: John Philipp.

Et samtidigt træsnit giver os en præcis målestok for de to huse - dioramaet og hans egen bolig. Set fra Boulevard St. Martin's for-torv på den modsatte side ved en højdevinkel på  $12^{\circ}$  rager det lille trappetårn 16 m op, præcis som Helmuth Gernsheim angiver som højden af dioramaet i sin bog.

Beregner man afstanden til bygningerne at være 50 meter, så vel taghavens gulvhøjde være 14,7 meter. Træsnittets nøjagtighed kan næppe betvivles, idet de mange detaljer angiver, at tegneren har brugt Camera Lucida.

Resultat af beregningerne:

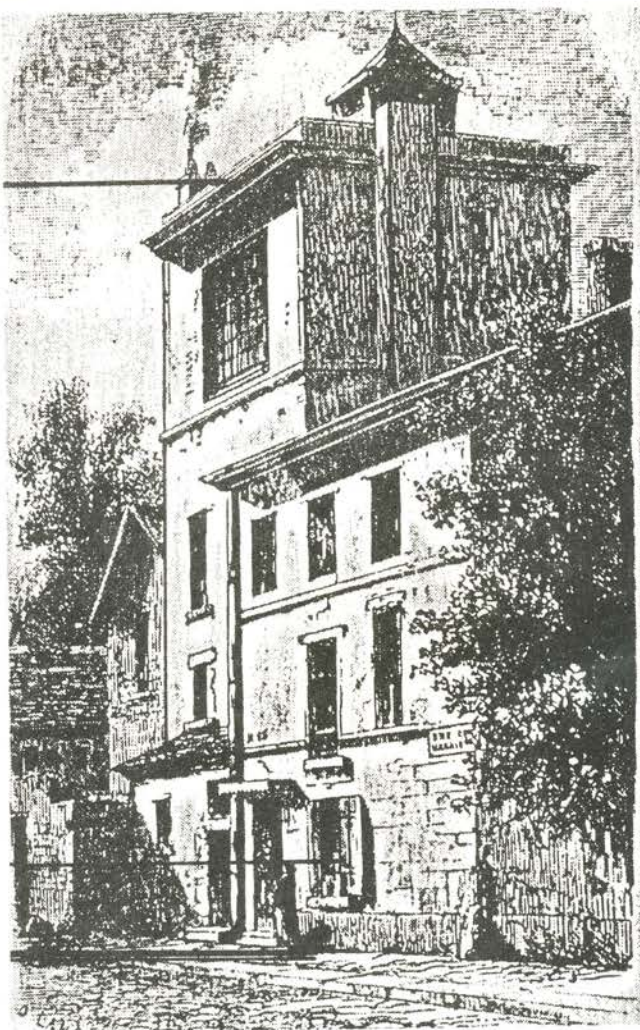
Hvis vi antager damens legemshøjde til 1,55 m - vil taghavens balustrade være i en højde af 14,7 m plus 0,30 m til kameraet = 15 meter. Huset til venstre er udregnet efter etagerne antal, og vinduet foroven til venstre er 1,55 m højt (sammenlignet med damen).

Gående herudfra er det tydeligt, at den optiske akse ikke løber i motivets midte, men derimod i formatets øverste trediedel. Husenes flugtlinier er et tydeligt bevis herfor. Daguerre har anbragt sit kamera med en hældning på  $5,5^{\circ}$  herved falder de lodrette linier".



14,70 m

1,5 m



"Maison du Diorama" - Daguerre's hus og bolig i Rue de Marais No.5. Med indsatte højdemål.

Træsnit fra Magasin Pittoresque. August 1858. Huset nedrevet.

Peter von Waldthausen angiver en optagelsesdato imellem den 24. april og den 4. maj 1838!

Med tre matematiske udregninger som grundlag er den mest sandsynlige dato den 24. april.

Min konklusion vedrørende årstallet for Daguerre's optagelse af "skopudserbilledet" bygger på den kendsgerning at Daguerre ifølge egne optagelser IKKE kunne fiksere sit billede i april 1837, og i april måned 1839 boede han ikke længere i huset, idet det brændte den 8. marts samme år.

Daguerreotypiet er altså optaget i slutningen af april eller begyndelsen af maj 1838!

Disse kendsgerninger må veje tungt ved bedømmelsen af hvorvidt disse nye fotohistoriske betragtninger er holdbare. Ifølge Helmuth Gernsheim er de meget overbevisende.

Tiden vil måske vise dette!



# Fotografiet som Billede og historisk Kildemateriale

UDE OG HJEMME MED LANDSKAB OG PORTRÆT.

G.O. Svane. 3. Del.

Dr. techn. Paul Bergsøe nævner om grundstoffet Selen i "Kemi Paa En Anden Maade", at selenet under svovlsyrefremstillingen går over i blykammeret og at det var heri, det blev fundet af den store svenske kemiker Berzelius i 1817.

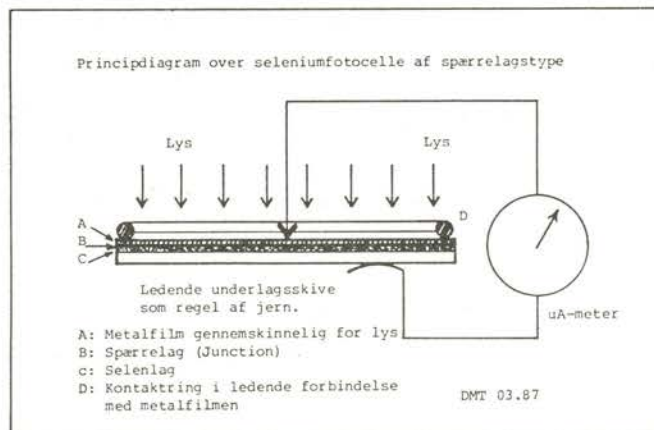
Berzelii fulde navn var Jöns Jakob Berzelius. Han fødtes den 29. august i Väversunda; en beskeden samling huse beliggende nær ved den ornitologisk berømte indsø "Tåkern", med udsigt over mod det enestående naturreservat, bjerget "Omberg" og nogle kilometre syd for Den hellige Birgitta's kendte Vadstena.

På kirkegården foran den lille hvidkalkede Väversunda kirke med enestående smedejernsarbejder fra tidlig middelalder naglet på kirkedørene, rejstes efter hans død den 7. august 1848 en tre meter høj slank, groft tilhugget mindesten med en ærefuld inskription over denne banebrydende videnskabsmands betydning for kemi-en.

Selenium eller Selen, som det for nemheds skyld kaldes, hører til i samme række i Det periodiske System som Ilt, Svovl, Tellur og det yderst sparsomt forekommende Polonium, der fremkommer ved henfald af Radium. Selen hører m.a.o. til blandt metalloiderne og er således ikke et egentligt metal som Jern, Kobolt og Nikkel eller som ædelmetallerne Sølv, Guld og Platin. Selen er såvel farmakologisk som økologisk et ubehageligt stof og må nok betegnes som giftigt (toksisk) i svær grad; om end det ikke er helt så giftigt som Tellur. Svovl holder nogenlunde samme giftstyrke som Selen.

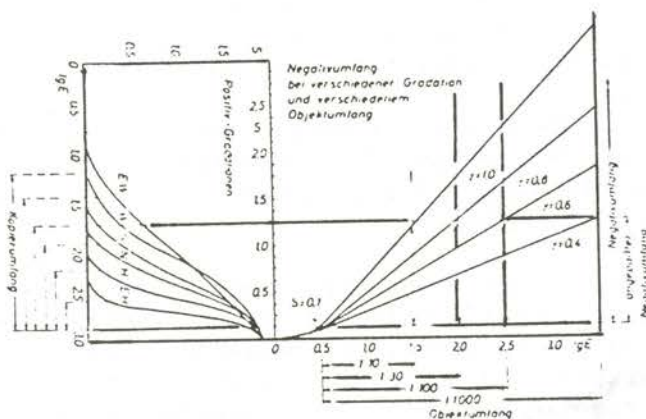
Man siger om Selen, at det er et allotropisk grundstof, da det kan bestå i adskillige varieteter, som dog alle besidder lignende kemiske egenskaber, men som indbyrdes kan udvise nok så forskellige fysiske karakteristika. Dette er således tilfældet med de tre krystallinske former af Selen: nemlig det røde krystallinske selenium med varieteterne alpha og beta; det grå krystallinske selenium A, der fremkommer ved opvarmning af forglasset selenium til 175 grader C, og endelig det metalliske grå selenium B, der fremkommer ved at opvarme en af de før nævnte sorter til 220,2 grader C.

Metallisk selen B besidder af alle selentyperne alene den ejendommelige egenskab at kunne lede elektrisk strøm, når det rammes af lys, men er elektrisk inaktivt i mørke.





Forinden Selen B kan blive fotoelektrisk ledende, må det dog først gennemgå en række kritiske procestrin, der slutter med, at det lysfølsomme selen udsmeltes på et bærende underlag, hvorefter det udglødes ved 200 grader C for at fjerne tilbageblevne spændinger i selenet. Det pålægges herefter et elektrisk spærrelag og en transparent metalfilm, hvorpå hele samlingen, inden den indsættes i sin fatning eller holder, præpareres med et beskyttelseslag mod kondens o.a. fugt - i dag vist nok en kunstharpiks - da selenlaget ellers ødelægges selv af ganske ringe mængder vade.



Dr. Edwin Mutter:  
Kompendium der Photographie, Bd. I.

Der kom således til at forløbe mange år efter Berzelius' afdækning af selenet i 18-17, inden dets elektriske egenskaber blev kendt og den første lysfølsomme celle fremstod. Dette forefaldt først i 1873, 56 år senere, og hændte i forbindelse med en række undersøgelser over selenets elektriske egenskaber, der ledtes af den engelske telegrafingeniør Willoughby Smith. Smith havde bevidst udtaget selenet for at undersøge dets elektriske ledningsevne lige over for andre slette ledere eller, hvad der er det samme, andre gode isolatorer som f.eks. glas, kvarts glimmer o.s.v., da han blev opmærksom på selenets lysfølsomme egenskaber, hvorved vejen var åbnet for det fotoelektriske eksponeringsmeter.

De tidligste selenceller, der toges i brug til eksponeringsmåling, baserede sig på selencellens evne til at indstille sin modstandsværdi efter styrken af det lys, der faldt på cellen. Denne type benævntes "fotokonduktiv" og havde de to kedelige egenskaber dels at besidde en væsentlig træghed, eftersom typen ganske uhenigtsmæssigt opførte sig som en elektrisk kondensator, og dels at cellen krævede en elektrisk forspænding, der måtte fremskaffes ved hjælp af et udvendigt batteri. Afhængigt af styrken af lyset på cellen, kunne der således opnås en modstandsvariation på 25:1 = 1,4 log eller LV 4,64; altså lige knap og nap de magiske 5 blænde-værdier.

Ifølge Dansk Fotohistorisk Selskab' arkivmateriale over anciente eksponeringsmetre, var det første amerikanske fotoelektriske eksponeringsmeter netop et meter af denne type. Batteriet var på 3 volt: "Og meget let at udskifte". Om strømforbruget af cellen oplyses det, at dette kun androg 0.0001 Ampere (0,1 mA), således at batteriet ville kunne holde dets lagertid ud. Det nævnes herefter: "At endskönt eksponeringsmeteret, der benævnes "The Electrophot Exposure Meter" først og fremmest er bestemt til filmfotografer, skulle der ikke være noget til hinder for, at fastbilledfotografer skulle kunne bruge Electrophot Eksponeringsmeteret med lige så godt udbytte som filmfotograferne".

The Electrophot Exposure Meter var et luminansmeter. Det målte således kun reflekteret lys. Målingen indledtes med at fotografen aftog et dæksel over målevinduet og rettede instrumentet mod objektet, der samtidig kunne iagttages i en lille reflekssøger, hvorefter den korrekte blænde kunne aflæses på meterets skala under et mærke for 1/30 sekund; hvilken fotografisk forenkling i øvrigt var uden betydning, da eksponeringstider jo forholder sig omvendt med kvadratet på de relative blændeåbninger; jfr. denne series fig. 1 øverst i forrige nummer.



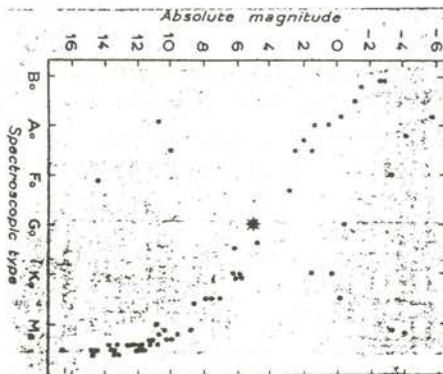
The Electrophot Exposure Meter eller "Rhamstine Electrophot Photoelectric Exposure Meter" kom på markedet i U.S.A. i 1931 og var vist nok verdens første fotoelektriske eksponeringsmeter.

Fra midten af 30'erne må eksponeringsmetre baseret på det fotokonduktive princip som Electrophoten være helt fortrængt til fordel for den mere følsomme og mere hensigtsmæssige spærrelagscelle, der tilmed ikke fordrede forspændingsbatteri og som tillod en langt bedre (logaritmisk) skalainddeling.

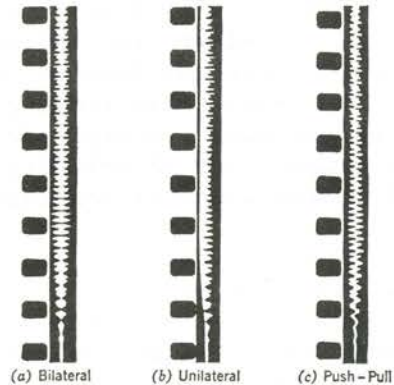
Af denne nye type var Gossen's "Luxmeter" fra 1933, der var kalibreret i Lux. Den indikerede værdi omregnedes til eksponeringsværdi ved hjælp af en medfølgende omregningstabel; Luxmeteret var dog nok mere bestemt for belysningsteknikere end fotografer.

Gossen's "Luxmeter" fra 1933 nævnes i øvrigt som forløberen for eksponeringsmeteret "Ombrux" fra Leica. Ombrux markedsførtes fra ca. 1936 - 1940. Det indikerede kun eksponeringstiden for blænde 9 ved 12 DIN: d.v.s. kun eksponeringstid for den nye kommende farvefilm fra AGFA.

Det fjerde luminansmeter, der bør nævnes i denne oversigt, var den aller første udgave af Weston Master's Universal Exposure Meter, der udsendtes på markedet i U.S.A. i 1940 og som rosinen i pølseenden "Brockway's" luminans/illuminans meter, der kom på markedet i Japan omtrent i 1950. Det nåede frem her til Europa i 1955 og lever den dag i dag videre som Sekonic's "Studio DeLuxe Model L-398".



Hertzsprung-Russel diagram over de nærmeste klare stjerner. Solen er vist som en asterisk ud for temperaturklasse G.



Fotografiske lydspor til Tone- og Talefilm. Efter Frayne og Wolfe: Sound Recording.

Selencellen er den af de i dag forekommende fotoceller, der bruges i eksponeringsmetre, den fotocelle hvis spektrale følsomhedskurve ligger vor synskurve nærmest: kurven  $V(\lambda)$ .

Uden korrektionsfilter starter selencellens spektralkurve ved ca. 800 nm for ligesom vor synskurve at toppe ved 550 - 575 nm; herefter følger selencellens spektralkurve ikke længere kurven for vort øje, men fortsætter ind i ultraviolet og den bløde røntgenstråling. Relativt til synskurvens toppunkt ved 550 nm er følsomheden for selencellen kun reduceret til 50% ved 400 nm, hvilket man bør tage i betragtning under sine eksponeringsbestemmelser.

Hvad der bevirker frembringelsen af den fotoelektriske strøm såvel i selencellen som i cds- og siliconcellen, der nogle gange kaldes "Blå" i tilfælde, hvor cellen er filtreret ind efter synskurven, kan der ikke helt gøres rede for, men vi kan sikkert tillade os at formode, at effekten hovedsagelig har sit udspring i lysets dobbelthed som både partikel- og bølgefænomen.



Som det ses af fig. 2, opstår potentialeforskellen mellem basepladen, der er positiv ladet, og frontelektroden, der er negativ ladet og udgøres af den tidligere omtalte gennemskinnelige metalfolie. Tilslutter vi en strømforbruger over selen-cellen som f.eks. et u-amperemeter eller såkaldt galvanometer, vil der altså flyde en elektrisk strøm gennem systemet, hvis styrke på det nærmeste vil være proportional med styrken af det indfaldende lys på den transparente metalfolie.

Lys kan således ikke udelukkende være en træghedsfri vibration i rummet med et bestemt antal millioner svingninger pr. sekund relativt til den pågældende farve; d.v.s. bølgelængde.

Det må foruden den bølgeformige udbredelse også indeholde energi, og dét gør det da også i form af lyskvantet, det såkaldte foton, som besidder energien  $E = hc:l$ , hvor  $h$  = Planck's konstant,  $c$  = lysets hastighed (i vacuum) og  $l$  (for lambda) = den kvantefysiske bølgelængde.

Ligesom øjet besidder fotocellen - med eller uden forlinse - altså evnen til at omdanne lys til elektrisk energi; men hermed hører enhver sammenligning også op. Fotocellen virker ikke ved nogen biokemisk proces og rummer ingen selektive sensorer som øjets stave og tappe; den "ser" derfor ikke som øjet, men gengiver det sette, d.v.s. opfangede, efter styrken af det "setes" energiindhold; d.v.s. at fotocellens lysudbytte fremkommer ved integrering af motivets indhold af lyse, grålige og mørke farvetoner.

Da man først i 1930'erne var begyndt at fæstne idéen om et elektrisk eksponeringsmeter ned på tegnepapiret, stod man, som vi ser, således ikke helt uden erfaringer om selencellens og de andre fotocelletypers måde at bearbejde lyset på. Man havde netop fået Tone- og Talefilmen, hvilke uden fotocellen ville have været umulig på daværende tidspunkt. Indenfor astronomien havde fotocellen vundet udbredt anvendelse i måleborde, refraktorer og teleskoper samt indenfor belysningsteknikken og optikken.


**PERFECT EXPOSURE**  
is assured with the  
**HEYDES ACTINOMETER**

**CORRECT** exposure at a glance without any calculations by simply observing the subject to be photographed. No sensitive paper to expose or deteriorate.

The Heydes Actinometer is the most reliable in use as it gauges the actinic value of the light falling on the subject actually being taken, which may be quite different from that where the photographer is standing.

The model V Heydes Actinometer is engraved for both interiors and exteriors, and it takes only a moment to find out the correct exposure for any lens speed or plate, film, etc

Price, complete in leather case with full instructions for use **15/-**



Heydes Actinometer - Reklame fra 1930.

Det var således næppeden såkaldte "Billedende Fotografi", men videnskabelig nødvendighed, der tidligt frembragte sensitometri: d.v.s. udmålingen af de fotografiske emulsioners følsomhed og karakteristika. Men det var altså hidindtil udelukkende selvlysende punktformige legemer, som fotocellen havde været anvendt overfor; dette naturligvis bortset den nylig tilkomne tone- og talefilm. Nu gjaldt det at fastlægge, hvorledes fotocellen skulle "se" fotografisk.

fortsattes....



# • ØRSTEDSPARKEN •



Den sidste rest af Københavns voldbefæstning blev anlagt som park

Ørstedsparken blev indviet den 27. oktober 1879. Billedet er optaget af I.D. Beauvais, grundlæggeren af konserverfirmaet af samme navn ca. 1881-1882.

I.D. Beauvais anvendte en af de første tør-gelatine emulsionsfilm fremstillet af den engelske amatør fotograf Richard Kennett. Han kaldte den "Pellicle" og kom på markedet i 1874. Emulsionen var som husblas, ganske besværlig at arbejde med.

Foto: Københavns Bymuseum.



## DANSK MUSEUMSTJENESTE

Istandsættelse og Fotografisk Præcisionsgengivelse  
af Ancient Fotografi og Grafik

DMT Laboratoriekemi



DMT Opløsningstavler



Arkitektur & Teknisk Fotografering



RØDKÆLKEVEJ 118, DK 2600. Tlf. 02 45 65 85



## FRANSKE POLITIREGISTRERINGER FRA 1920'ERNE

Mads Kay Christensen opholder sig i Paris sommeren 1986 - her finder han i en container 400 stk. 9x12 glasplader. Det viser sig at være fra politiets arkiver, smidt ud ved oprydning!

Dette materiale er blevet til en udstilling under titlen "IDENTITET".

Udstillingen består af 55-60 portrætter optaget af det franske politi i Paris fra perioden 1922 til 1929.

Fotografierne er i deres tilblivelse udtryk for den mest objektive og kliniske anvendelse af fotografiets registrerende evne. Ikke destomindre er Vi vidne til at disse fotografier helt sprænger rammerne, hvori de var tiltænkt. De nøgne portrætter, som bringer os tæt på et storbymiljø, er et fornemt psykologisk studie af mennesker fra 20'ernes Paris.

Vi står endnu engang overfor et af fotografiets mange paradokser, hvor det uvidende øjeblik i sin nøgne enkelhed åbner en verden så dyb og uendelig, at den er tættere på kunsten end på den virkelighed, der er dens rod.

Fotografierne giver udtryk for, hvordan tiden samt de afbillede personer forandrer registreringen til en kunstnerisk oplevelse. Personerne gør sig selv til det kunstneriske udtryk, hvor fotografen med sin teknik bliver det tavse vidne. Udstillingens kopier er udvalgt fra disse plader.

BILLEDHUSETS GALLERI VISER DEM FRA DEN 5. MARTS TIL DEN 6. MAJ. GÅ OG SE!  
KRONPRINSESSEGADE 18. ÅBENT MANDAG-TORSDAG KL. 9-17. LØRDAG-SØNDAG LUKKET.



### Billedhusets Galleri

KRONPRINSESSEGADE 18, DK-1306 KBH. K / TLF. 01-32 55 99



# •Hugo Mathiasens Viborg•

EN BOG AF JENS VELLE.  
FOTOHISTORISK OMTALT  
AF SIGFRED LØVSTAD.



Hugo Mathiasen i fuld gang med betjening af sit Jens Poul Andersen kamera i 1949. (J.P.A. Nr. 29o) Foto: H. Langberg.

Samlere af f.eks. gamle kameraer møder faktisk yderst sjælden fotografen eller fotograferne der har brugt dem. Tænker måske heller ikke så meget over, hvem der engang har været måske både glad og stolt over netop det kamera



En af de sidste dage i 1986 fik jeg en opringning fra museumsmanden Jens Velle. Han bor i Højbjerg og var i gang med en sag for Viborg Stiftsmuseum. En bogudgivelse.

Er man så gammel, at man husker tilbage til 1930'erne eller tidligere og har interesseret sig for museumsverdenen kan man næsten ikke undgå at have hørt om Hugo Mathiasen der fungerede på Nationalmuseets 2. afdeling.

Hugo M. er født i 1881. 1910 blev han ansat ved Nationalmuseet, og virkede her til 1949. I en lang årrække beskæftigede han sig med en opgave der gik under betegnelsen "Købstadsfotograferingen". En lang række danske byer blev gennemfotograferet af Hugo Mathiasen. Nu udgives her i foråret en bog af nævnte Jens Velle, indeholdende 91 optagelser fra Viborg, foretaget i året 1917.

Pladestørrelsen var 12x16,5 cm. Alle negativer findes på Nationalmuseet, og de respektive byer fik i sin tid et komplet sæt aftryk.

Det var betalingen for deres tilskud til projektet.

Jens Velle ledte længe efter Hugo M's kamera. Men det var som sunket i jorden. Så dukkede ved et lykkeligt tilfælde et billede op der viste den gamle museumsmand i funktion med sit kamera. Det er taget i 1949. Jeg fik billedet forelagt, og var ikke sen til at identificere kameraet som et "Nellerød-kamera".

Men hvor var det?

Nu vidste vi dog hvad der skulle ledes efter. En overgang mente man at jeg havde fået det fra Yde Andersen i Ørholm. Det havde jeg nu ikke. Ved et besøg hos Yde Andersen den 2. marts i år, opdagede jeg apparatet på en hylde i magasinet. På den vedhængende seddel stod blot at kameraet var overgået fra 2. afdeling i februar 1966. Det oplystes ikke hvem det havde tilhørt, og da man i Ørholm ikke havde set billedet af den fotograferende Hugo Mathiasen, var deres muligheder for at finde kameraet naturligvis lig nul.

Men nu står det her på fotomuseet i Herning. Det viste sig at være uden objektiv. Der skulle dog være gode muligheder for at finde frem til dette.

Jeg kan kun anbefale enhver der interesserer sig for fotohistorie og gamle bybilleder, at anskaffe bogen når den udkommer. Det sker vist i maj måned.

Forhandling sker kun gennem Viborg Stiftsmuseum. Hjiltorvet. 8800 Viborg. 06 62 30 66.

## Kolding før og nu

- en by i billeder

Lederen af lokalhistorisk arkiv i Kolding, Birgitte Dedenroth-Schou har sammen med sin mand Poul Dedenroth-Schou, museumsinspektør på Koldinghus udvalgt ca. 400 gamle billeder fra byens arkiver og hermed skabt en meget flot bog om Kolding by's historie.

Bogens smukke tryk på brunsort udsøgt papir i størrelse 22x30 cm placerer den helt i top. En udsøgt række fotografier fra slutningen af forrige og begyndelsen af dette århundrede giver læseren en klar fornemmelse af at disse gamle "kuk-kasser" ikke var så dårlige endda. Tværtimod.



Et billede fra Søndergade 1870 viser os trommeslageren på sin vej rundt i byen med bekendtgørelser. Mange vidunderlige gamle forretninger, hestevogne, markeder fyldt med mennesker - huse der virker som "kulisser" fra en fjern fortid - det ene billede skønnere end det andet.

Det er lykkedes de to forfattere at finde arkivbilleder frem der på en smuk måde supplerer hinanden, mange med en fortællende virkning som rækker langt videre end Kolding by. Således så købstæderne ud i Danmark for 100 år siden. Som foto og billedhistorisk interesseret er denne bog en lækkerbidsken. Bogtrykkunstens samtlige fagområder er her gået op i en højere enhed. Bedre kan det ikke laves. Køb den og nyd den!

"KOLDING FØR OG NU -  
EN BY I BILLEDER".  
232 Sider. Kr. 238.00.  
Midtjysk forlag.  
Stagehøjvej 27. 8600  
Silkeborg.  
06 82 16 55.

Søndergade og Kolding  
Å set ind mod bymidten  
med Koldinghus i bag-  
grunden.



Tinne Vammen:  
Rent og urent.  
Hovedstadens piger og fruer  
1880-1920.  
Gyldendal. 296 sider. Illustreret.  
Kr. 248.00.

# RENT OG URENT

Tinne Vammen er cand. phil i historie og en af pionererne i den danske kvindeforskning. Bogen om hovedstadens piger og fruer 1880-1920 giver et enestående indblik i datidens tilværelse for store dele af den kvindelige befolkning i København.

Bogens fotohistoriske værdi ligger i de godt 50 billeder, hvoraf en del ikke har været offentliggjort tidligere. Andre billeder er gamle kendinge, men som ved læsning af bogen får en betydelig større værdi som billeddokumentation. Et kapitel i bogen hedder: "På nærmere hold - Sølvgade 30 - standspersoner og jævne folk". Her kigger vi indendfor, som i en julekalender, først via hovedtrappen siden ad bagtrappen.

Anno 1880 boede der i ejendommen 84 personer, både herskab- og tjenestefolk, småhandlende og håndværkere i baghuset samt arbejderfamilier i kælderne. Huset var et spejlbillede af datidens København.

Tinne Vammen har brugt nedskrevne erindringer fra gamle tjenestpiger som dokumentation. En nyansat pige, just kommet fra provinsen skriver bl.a.: "men da klokken var 9 så sagde fruene, at jeg skulle gå i



seng, og jeg skulle op på pulterkammeret, og da jeg kom derop så stod der en træseng og en træstol, ingen vand, så var jeg slået helt ud... - så lukkede jeg det lille tagvindue op og så sang jeg op til Vorherre og min mor".

Om det er blevet et mindesmærke over datidens piger og fruer tør jeg ikke udtale mig om, men et akademisk favntag omkring emnet er ikke endt i blind tale. Der tales om kød og blod.

Det er ikke en fotohistorisk bog, men den bibringer én nogle kundskaber der gør studiet af fortidens billeder mere berigende.

"Rent og Urent" er god at få forstand af.



Dansk Fotohistorisk Selskab siger tillykke til Pressefotograf forbundets 75 års-jubilæum. En af forbundets medstiftere Holger Damgaard (1870-1945) blev Danmarks første pressefotograf tilknyttet Politiken i en menneskealder.

Objektiv er kommet i besiddelse af en samling upublicerede billeder!

Er DETTE Danmarks første pressefoto?? - Optaget med selvudløser af Holger Damgaard i Ålborg ca. 1907. Holger Damgaard har ihvertfald ikke fået ansættelse endnu.

Foto: Lars Simonsen.

Det er bedrøveligt at Jyllands-Posten A/S ikke har kunnet leve op til det mest elementære grundprincip i at trykke et billedværk. Fotografierne må IKKE være grå og flade!! - Så er DET sagt..

Pressefotograf forbundts 75 års-jubilæumsbog 1912-1986. "Det evige øjeblik".

Axel Bolvig har med sit sagkyndige falkeblik udvalgt billederne. Den indledende tekst er en god indgangsinformation til de efterfølgende 227 sider og 363 billeder. Lige i øjet!

Ved første gennemsyn syntes jeg, at der var en del overflødige - men efterhånden opdager man, at bogen er et stykke fotografisk fotohistorie, båret frem fra det ene højdepunkt til det andet. Resultatet bliver, at man faktisk savner en del billeder. Men hvor sætter man grænsen - det MÅ være svært. Det evige øjeblik er et seværdigt og spændende tilbageblik i tiden - trods den "grå tåge", som dog letter hen mod slutningen. Man kan IKKE undvære den i sin samling, som Andreas Trier Mørch ville sige det. Pris 248.00 en rimelig pris for en stor bog!

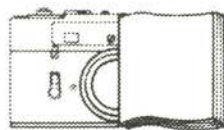


leg med foto...

## FOTOBØGER

Fra nyhedsbunken nævner vi:

Michael Huber: OLYMPUS OM-2, Spot/program	kr.118.-
Günther Richter: CANON T-70	kr.118.-
A. Matheson: LEICA Rangefinder Practice M6-M1	kr.218.-
E. Spencer: JAPAN and the East	kr.245.-
D.R.Grossmark: LEICA Priceguide 1986-87	kr. 48.-
D.H.Laney: LEICA POCKET BOOK 3rd Edition	kr. 85.-
JAPANESE CAMERAS m.24 sider dansk tillæg	kr.985.-
KODAK-kataloget: A CENTURY OF CAMERAS	kr.248.-
Fountain Press: PRICE GUIDE to coll.Cameras	kr.165.-
og som gave-ide til hende/ham, der har alt ---	
ART DIRECTORS' Index to Photographer no.11 á	kr.595.-
Advertising Photography in JAPAN 3.	kr.850.-
THE WIZARDS OF OZ (Australia)	kr.675.-



# HOVE FOTO BOOKS

&  
FOUNTAIN  
PRESS  
LIMITED



DK 7400 HERNING-BREDG.13-15·TLF.07-12 5514

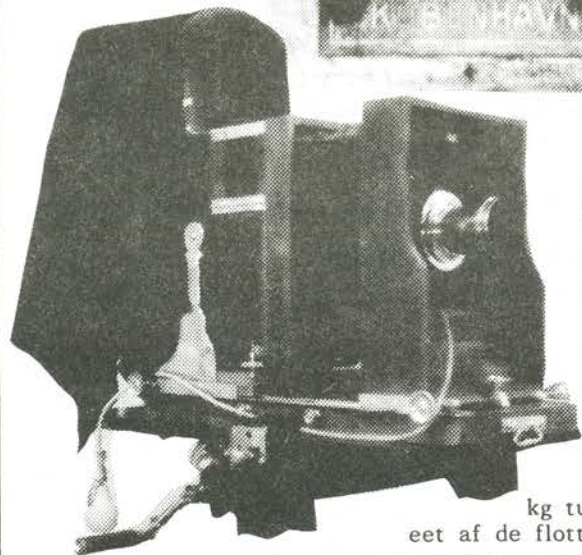
ASK-O-RAMA forår 1987:

DANMARKS ÆLDSTE -  
1862 - 1987.

# Ad. Goecker.

Danmarks ældste fotofirma GOECKER fylder 125 den 15 Marts i år, og det markerer vi med en ASK-O-RAMA udstilling af billeder og fotoudstyr med relation til firmaet og den periode, hvor gæve Goecker-folk har været med til at "gjøre" fotohistorie.

Sølgerskiltet  
bærer præg  
af en lang og  
tro tjeneste!



### Photographi-Atelier.

Et stort Værelse med et stort og et lille  
Tæppe. Værelset er forsynet med alle Plads-  
Hjælper til at tage de bedste Billeder af  
Billeder og til alle andre Billeder.  
Pris 200 Kr. 1862!

Foto-annonce  
ANNO 1862!



Katalogside med atelier-inventar  
fra GOECKER anno ca. 1900!

Udstillingens flagskib er a-o-r nr. 853  
et NORKA-atelierkamera leveret af GOECKER  
til en Grenå-fotograf under første verdenskrig. Det 26  
kg tunge kamera er et sandt orgie i mahogni og messing, og nok  
et af de flotteste dansk byggede kameraer nogensinde. Teknisk, - år forud!



# GOERZ 1886-1986



Fabrikanlagen der Goerz-Werke in Berlin-Friedenau und Zehlendorf.

Optisk gruppe har netop afsluttet sin anden sæson. Werner Olsen har kyndigt (og tålmodigt) belært de tilmeldte medlemmer om "glassets" mangfoldige egenskaber.

I nogle artikler vil der blive gjort rede for nogle grundbegreber og regler i "optikkens" egen verden. Første afsnit er en samtidsbeskrivelse af et besøg hos Goerz optiske værksted i Schöneberg ved Berlin i 1896....

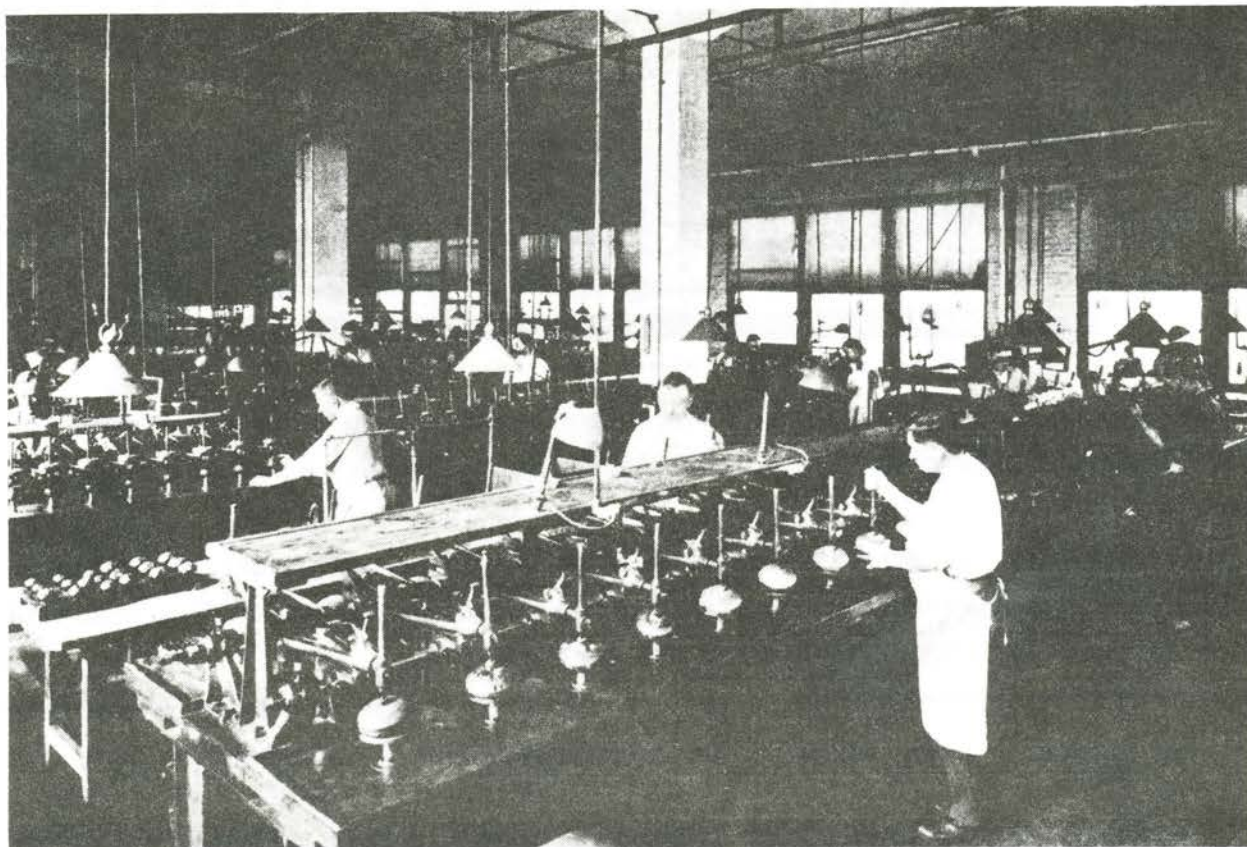
ET BESØG I C.P. GOERZ'S OPTISKE VÆRKSTED I SCHÖNEBERG 1896.

AF J. GAEDICKE. (Photogr. Wockenblatt 1896).

Hr. Goerz, der har grundlagt den optiske Anstalt, der bærer hans Navn, begyndte i Aaret 1889 med en enkelt Optiker, og gaaende udfra den lille Begyndelse har han forstaaet i Løbet af 7 Aar at udvikle en Virksomhed, der nu hører til de største blandt dem, der udelukkende beskæftige sig med at tilvirke fotografiske Objektiver. Han er nu en Mand i sin bedste Alder, i Besiddelse af et betydeligt Organisationstalant og af omsorgsfuld Velvillie for sine Medarbejdere. Han begyndte med det af den afdøde Moser beregnede Lynkeioskop, og havde derved lagt en god Grund, da hans gode Lykke førte ham sammen med Hr. von Höegh, en genial Matematiker, der for ham beregnede Dobbeltanastigmaten, hvortil de nye Glassorter fra Jena anvendtes. Dette nye Objektiv gav i Aaret 1892 Anstalten et hidtil uventet Opsving.

I Løbet af 4 Aar har Dobbeltanastigmaten gjort sig gjældende over hele Verden. I New York blev der oprettet en Filial til Anstalten, og i England blev der givet Patentrettighed til det gamle, berømte Firma Ross og Co. Udviklingen medførte endvidere, at endel af Virksomheden blev henlagt til et nyt optisk Værksted, der blev oprettet i Winterstein i Thüringen, og at der blev indrettet flere særskilte Værksteder, som f.E. til Fremstilling af Irisblændere. Anstalten beskæftiger nu 250 Arbejdere, og desuden har den 40 Optikere i sin Tjeneste. Fabriken har, i Stedet for det tidligere indskrænkede Lokale faaet et nyt, i en stor Bygning paa 6 Etagere.





Linsesliberi for fotografiske objektiver. KODAK.  
Foto: Photographie im Wandel der Zeiten.

## Det optiske værksted

Blokkene, hvoraf de optiske Glas dannes, faa den første Bearbejdelse i Lokaler, der ligger under Gadens Overflade. Her skjæres de i Plader af bestemt Tykkelse af vertikale, roterende Zinksriver, hvis nederste Rand gaar ned i en Beholder med Petroleum, medens den øverste er besat med Diamanter. Pladerne skjæres med Diamanter i Kvadrater af bestemt Størrelse, og Hjørnerne afbrydes eller afknibes med en Tang, saaledes at Stykkerne blive nogenlunde kresrunde. Herefter følger Afslibningen i det Grove. Den foretages ved Hjælp af Sand og roterende Messingskaale, der for hver Linseflade har sin bestemte Krumning. Ved denne Afslibning har Linsen meget nær faaet den Form, men er endnu ubetydelig tykkere end den skal være i færdig Tilstand. De raa Linser komme op i tredie Etage, der indeholder det optiske Værksted, for her at bearbejdes videre. Man ser her en stor Mængde Slibebænke, hvoraf hver betegner en Arbejdsplads. Her bliver Linserne finslebne ved efterhaanden at slibes med finere Smergel, og derefter polerede med Engelskrødt. Det er ikke let at danne sig en Forestilling om den Nøjagtighed, der fordres ved Finslibningen. For at prøve den Nøjagtighed, der fordres ved Finslibningen



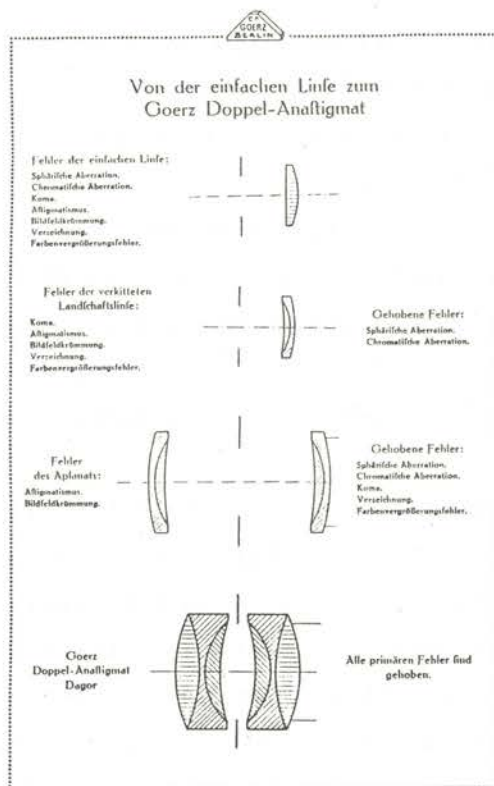
For at prøve den er intet mekanisk Maaleinstrument tilstrækkeligt; man maa tage Tilflugt til et fysisk Fænomen, ved hvilket Lysbølgerne Bølgelængde, der som bekjent maa bestemmes i Hundredtusinddele af Millimetre, kommer i betragtning. Det er de Newtonske Farveringe, der benyttes til at bedømme Linsen om den er rigtig sleben. Først maa derfor for hver af de krumme Overflader fremstilles et meget nøjagtigt Prøveglas, en Glasform, hvori den rigtigt slebne Linse maa passe nøjagtigt. Linsen, der er under Arbejde, kittes paa et Træhaandtag og slibes paa en roterende Messingskive. Af og til lægges Linsen i Prøveglasset og betragtes fra Bagsiden; afviger den et eller andet Sted fra Prøveglassets Form, saa dannes der omkring dette Sted de saakaldte Newtonske Farveringe.

Sliberen bemærker disse Steder og giver Dem ved svagt Tryk ved den fortsatte Slibning den rette Form. Heri ligger den største Vanskelighed ved Fremstilling af et godt Objektiv, da Sliberen hertil maa have en vis Iagttagelsesevne og fin Følelse, der ligesom maa være medfødt, og ikke findes hos enhver. Den Goerzske Anstalt har sin Styrke deri, at den har forstaaet at vælge og uddanne en Stab af Arbejdere, der opfylder disse Fordringer. Det er en Glæde, ved at vandre igjennem Værkstederne, at betragte disse intelligent udseende Arbejdere. Naar Linsen er nøjagtigt sleben, saa viser den, naar den lægges i Prøveglasset, intetsteds Farveringe, men kun en farvet Tone, der forandrer sig naar man trykker lidt stærkere. At opnaa dette, fordrer megen Tid og Taalmodighed. For hver Dobbeltanastigmat er der 12 Linseflader at slibe, af hvilken enhver har sin særegne Krumning. Foriøvrigt ere de engang beregnede Krumninger ikke gjældende for bestandigt. De ere kun gjældende for den Masse Glas, der hidrører fra den samme smeltning, og som i Reglen kan bearbejdes i Løbet af 5-6 Uger.

## Testningen!

Naar man faar Glas af en ny Smeltning, er dettes Brydningsforhold i Reglen lidt afvigende fra det ældres, og alle Krumningerne maa derfor omregnes efter det nye Forhold og Prøveglassene korrigeres. Regnearbejdet og de tilhørende Prøver maa saaledes stadigt fortsættes af Hr. v. Höegh og hans Assistenten. Mindre Linser, indtil 4 Ctm i Gjennemsnit, slibes ved Haandarbejde, medens større bearbejdes paa automatisk bevægede Maskiner med selvstændig Føring. En finsleben Linse har før Poleringen et fløjlsagtigt Udseende. Naar Linserne ere færdige, komme de op i den øverste Etage, hvor de centreres, d.v.s. afrundes saaledes, at den optiske Axe kommer i Midten af Glasset. Dette sker ved mindre Linser paa en drejebank, hvori de befæstes saaledes, at Billedet af et Vindue, der afspejler sig i Linsen, under Omdrejningen forbliver ubevægeligt; ved større Linser bruges en meget fin Føleviser, der under Linsens Omdrejning ikke maa forandre Stilling. I et andet Rum blive de 6 Linser, der hører til en Dobbeltanastigmat, sammenkittede med kanadisk Balsam, saaledes at der dannes to symetriske Linsesystemer. Ved Kontrollen for den rigtige Sammenkitning benyttes en Føleviser, der er forsynet med en følsom Libelle.





C.P. GOERZ  
BERLIN

## Goerz Doppel-Anastigmat Artar 1:9 bis 1:12,5



Fra den enkle til dobbelt-anastigmat!

## Det mekaniske værksted

Glassene vandre nu fra Optikerne til Mekanikerne, for Indfatningens Skyld. De mekaniske Værksteder indtage to af Bygningens Etager, og disse ere lige saa tæt besatte med Drejebænke som de optiske med Slibebænke. De af Metal støbte Indfatninger bearbejdes paa Revolverbænke. Paa disse ere 6 forskellige Drejestaal anbragte paa et fast Underlag, saa at man hermed efterhaanden kan bearbejde 6 forskellige Flader uden at indsætte andre Staal. Et syvende tjener til at danne Skruægangerne.

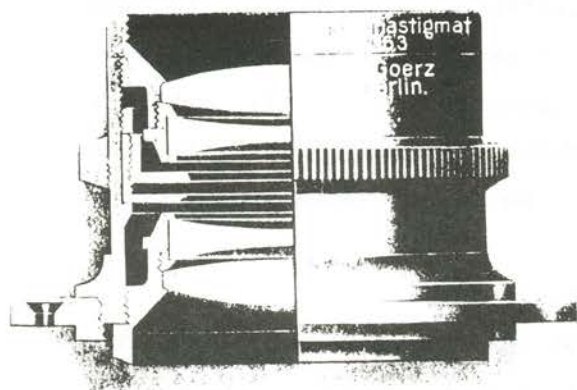
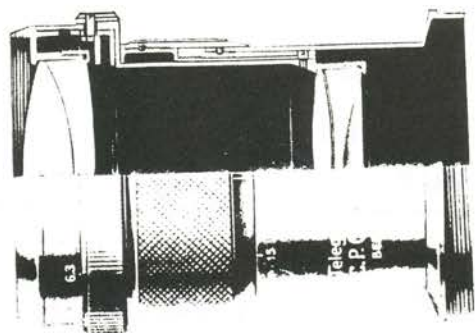
De indfattede Objektiver komme dernæst til et Rum, hvor de prøves i optisk henseende. Her findes et mørkt Kammer med et sindrigt konstrueret Apparat, ved hvilket man i Løbet af kort Tid kan undersøge et stort Antal Objektiver m.H. til Korrektheden. Objektivet anbringes i Apparatet, og derefter sluttes en Kontakt, hvorved en elektrisk Glødelampe sættes i Virksomhed og belyser et meget nøjagtigt gravet sort Gitter paa mat Grund. Objektivet kaster et Billede heraf paa en matskive paa hvilken det indstilles skarpt og hvor det maa give et Billede, der er skarpt helt ud til Randen. Nu drejes Gitteret under en vis Vinkel til den ene Side og Matskiven til den modsatte, medens Objektivet drejes om sin Axe. Desuagtet maa Billedet blive staaende, uden at vise nogen Forandring. De Objektiver, der ikke kan udholde denne Prøve, maa korrigeres og centreres paany; de, der bestaa Prøven, forsynes af Gravøren med Firma og Nummer, og komme dernæst paa Lageret.

En stor Gasmotor forsyner Fabriken med den fornødne mekaniske Kraft. I hver af Salene findes et Normalur, der reguleres efter Observatoriet, og alle Rummene staa ved Telefonledninger i Forbindelse med Centret. Anstaltens Direktion har Plads i Stueetagen.



# Goerz

## Tele-Anastigmat Telegor 1:6,3



## Quarzanastigmat

### 1:6,3 bis 1:15



### Die Fehler der einfachen Linse

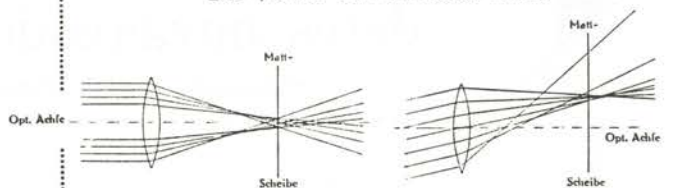


Fig. 1. Sphärische Aberration achsenparalleler Bündel.

Fig. 2. Sphärische Aberration schiefer Bündel (Koma).

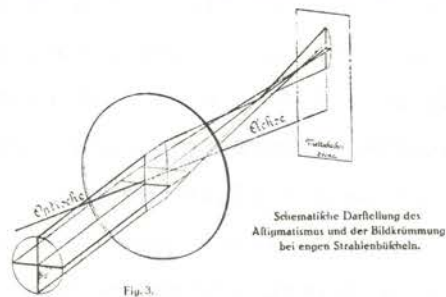
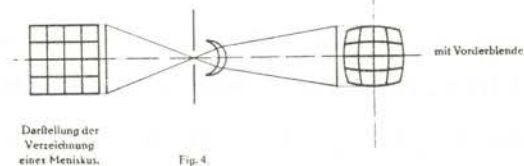


Fig. 3.



Darstellung der Verzeichnung einer Meniskus.

Fig. 4.

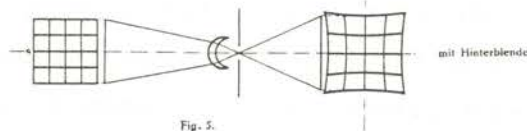


Fig. 5.

Anstalten har udfoldet en betydelig Virksomhed og vunden megen Anerkendelse. Den 2. Decb. 1895 kunde den holde Fest i Anledning af at Objektiv Nr. 20.000 var bleven færdigt, og nu er man kommen videre end til Nr. 29.000.

Der klages lidt over de Goerzske Objektivers høje Pris. Men alene det, der ovenfor er anført, vil være tilstrækkeligt til at give et Begreb om den store Sum af Kundskab og Arbejde, der er anvendt paa en enkelt Linse, og naar man fremdeles betænker, at der til en Dobbeltanastigmat hører 6 Linser, og at mange af Glassene maa kasseres, saa vil man ikke mere undre sig over den høje Pris.

Værdien ligger i den fuldendte Form, der betinger Linsens brugbarhed. Det bedste Bevis for, at Prisen er passende, ligger i den uhyre Udbredelse, Dobbeltanastigmatene have faaet i Løbet af kort Tid; hvis det samme kunde opnaas med billigere Linser, saa vilde netop disse sidste have fundet den største Afsætning. Saaledes tør man baade ønske og haabe, at Firmaet vil gaa videre paa den Vej, det saa lykkeligt er slaaet ind paa



## De levende Billeders Oprindelse og deres nuværende Udvikling.

Af Ingeniør C. J. GLÜCKSTADT, M. Ing. F.

"Dioramaets" ubetridte mester Louis Mandé Daguerre forsøgte- og ikke uden talent, at blive illusionens førstemand i midten af 1830'erne. Ved hjælp af store malede enkelt og dobbelt tableauer, spejle, lyseffekter, snoretræk, faldlemme og alverdens snurrige påfund forsøgte Daguerre at skabe "liv" på scenen.

At det skulle blive via hans egen opfindelse Daguerreotypiet 1839 - stillbilledet og den efterfølgende tekniske udvikling denne drøm skulle virkeliggøres ca. 50 år senere ved opfindelsen af Kino-filmen, havde han næppe kunnet drømme om.

NU var der ingen grænser mere for illusionens muligheder!

Da kinofilmen var blevet en realitet og forevist for første gang af brødrene Lumiere i Paris 1895, begyndte et nyt kapitel i filmens historie.

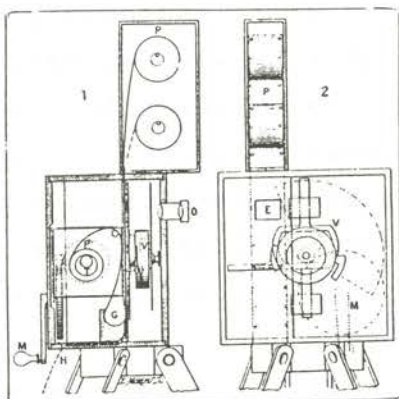
En dansk ingeniør C.J. Glückstadt var levende interesseret i det nye medie og skrev derfor i 1912 en meget indgående og malende beskrivelse af de første år af kinofilmens historie i Dansk Fotografisk Forenings blad. Hans historie vil her indgå i en række artikler om kinofilmens historiske og tekniske udvikling.

Det har været nødvendigt, at korrigere artiklen på visse punkter. Kurt Petersen, Selskabets førende samler og kyndige på området takker vi herved for hans afsluttende bemærkninger til Glückstadts artikel.

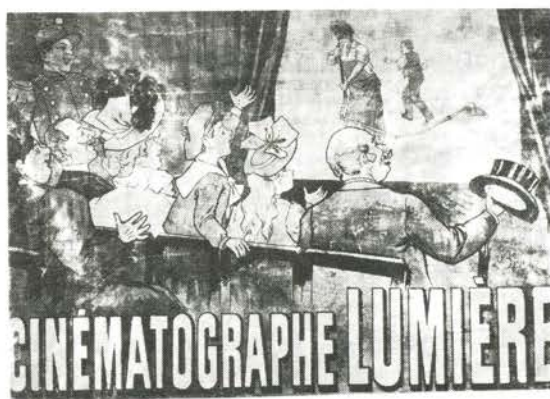
Da Edison i 1895 opfandt sit første primitive apparat til fremstilling af levende billeder, optagne efter naturen, tænkte han sig sikkert ikke muligheden af, at denne lille "kuriositet", thi andet så ikke samtiden deri, i løbet af næste tiår ville få en i menneskehedens historie enestående udvikling.

Kinematografen har ført eventyret ind i storstædernes forlystelsesliv. De første film, der fremstilledes, var meget enkle og tarvelige. De indskrænkede sig hovedsagelig til enkelte scener, en danserinde, der var fotograferet på mørk baggrund, eller en komiker, der med mange ansigtsforvridninger foretog en vise. Disse billeder blev ofte ledsagede af en grammofons disharmoniske, skrattende akkoompagnement,

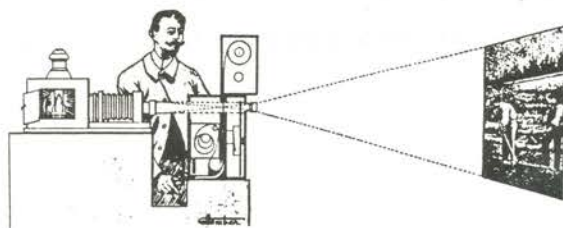




147. Kamera von Lumière, Schnittzeichnung, 1895.



Den første biografplakat!



Lumière's system.

de såkaldte talende eller syngende billeder. Da det var vanskeligt, at få kinematografen og gramofonen til at følges ad, var resultaterne ikke strålende, og disse syngende billeder gik derfor hurtigt af mode og findes nu kun undtagelsesvis i ganske små provinsbyer eller i opskure forstadsbiografer.

Derpå fremkom pragtfulde naturbilleder fra jordens skønneste egne. Den velhavende turist var ikke mere ene om at beundre de dejlige bjergpartier i Schweiz, de norditalienske søer eller de pragtfulde havbilleder fra Middelhavet, Rivieraen og Guineakysten.

Den fattige kontorist eller ekspeditrice kunne nu for en 25 øre få et lille begreb om verdens skønneste egne, og for mange mennesker har disse smukke og stemningsfulde film haft en udvikling til følge, som har virket forædlende.

Der opstod en ny turist, nemlig filmfotografen, der optog naturbilleder overalt, hvor der var noget mærkeligt og smukt eller noget, som ikke var set før. For at skaffe bevægelse i disse billeder må man bevæge fotografiapparatet under optagelsen på forskellig måde, det almindelige er, at apparatet er anbragt på en panoramaplade, en drejeskive, der er anbragt oven på stativet eller fotografen står på et kørende automobil, et sejrende skib eller på kofangeren af et lokomotiv. Det blev imidlertid vanskeligere og vanskeligere at skaffe gode naturbilleder, idet publikum blev mere blaseret og ønskede afveksling fra disse temmelig stillestående billeder.

Det næste trin i udviklingen var indførelsen af filmsdramaet. De første dramaer var hovedsagelig sammensatte af tildragelser mellem indianere, amerikanske kolonister og guldgravere. Disse film blev optagne af amerikanske filmskompagnier på indianerterritorier. Fra Amerika kom ligeledes Cowboybilleder samt de første detektivromaner på film, der fuldstændig var Nick Carter i levende billeder. Disse film var selvfølgelig en broget blanding af godt og ondt. Der var interessante tildragelser fra livet i blokhuse, vældige kvægflokkede, der blev vogtede af dristige Cowboy's, der undertiden udførte vidundere af ridekunst på deres hårdføre små heste, men hovedindholdet var mord, revolverskud og snedigt udførte tyverier, som i reglen efterfulgtes af jagt på forbryderen og dennes pågribelse.

## Filmteknikken

Da filmteknikken på dette tidspunkt stod lavere end nu, blev virkemidlerne noget grelle, og tendensen i disse billeder var afgjort ikke sund. Særlig kommuneskolernes lærerkræfter gjorde den iagttagelse, at børnenes moral tilsyneladende blev påvirket deraf. Dette gav anledning til oprettelse af særlig biografteatercensur, og censurens udøvere rekruterer navnlig blandt kommunelærere.

Filmsteknikken udviklede sig stadig, de første stueinteriører blev fremstillede ved kulisser, der opstilledes i fri luft, dette havde den fordel, at man fik det stærkeste dagslys, men den ringeste vind bevægede tæpper og kulisser, hvilket gjorde et latterligt indtryk på billedet. Man begyndte da at opbygge optagelsesteatre, store fotografiske atelier, der frit beliggende havde glasvægge til alle sider og glastag. Man lærte at bruge kunstig belysning på årstider, hvor dagslyset var svagt, tillige kunne de kraftige elektriske lamper bruges til kunstfotografi, inden for et sætstykke, der forestiller en kamin, kan man anbringe en projektør, derved fremkaldes illusionen af kaminild på filmen. Forsynet med disse tekniske hjælpemidler tilvejebragte filmsfabrikanterne nu det moderne filmsdrama, der udføres af rutinerede skuespillere, og hvis dramatiske kerne er kærligheden og ægteskabet, der undertiden er trekantet, ligesom i den dramatiske kunst.

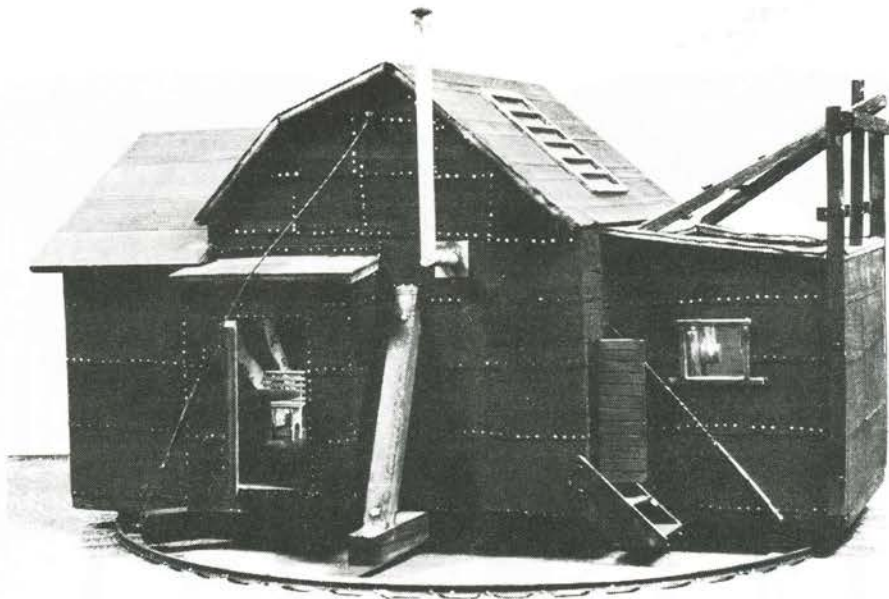
Filmsdramaet spiller på langt flere strenge end skuespillet i den dramatiske kunst.

Filmen bevæger sig i rigmandens salon, arbejderens hjem, på skibet i havsnød, i automobil, på jernbane og luftskib.



Teaterdirektørerne har derfor med rædsel set en ny farlig konkurrence dukke op. De har forgæves søgt at bekæmpe filmen med alle de midler, der stod til deres disposition, og først og sidst har teaterdirektørerne påstået, at filmskomedie ikke er kunst i noget som helst tilfælde.

Dette er en uretfærdig påstand, thi der findes filmsfabrikker, der virkelig er i stand til at producere kunst, fordi de råder over en fuldendt installation og dygtige skuespillere, der går op i deres roller i det stumme spil med samme alvor og ideelle stræben for at yde det bedste, som skuespillerne ved en talescene. Det vigtigste for filmsfabrikanten er at undgå platheden og gemenheden, der er filmteatrets værste fjender.



Amerikas første filmateljier blev bygget i 1905 af Edison Compagniet. Et tarveligt skur på 20x25 fod, monteret på en svingningstap, således at det kunne drejes efter solen. Model af huset. Fotografiska Museet. Stockholm.

Filmen har tillige en stor kunstnerisk mission, idet den opbevarer nutidens liv til de seneste tider.

I det følgende skal nu de apparater og materialer omtales, som bruges ved forevisning og fabrikation af film. Filmsfabrikationen har givet stødet til oprindelsen af både en kemisk og mekanisk storindustri, som ikke direkte har noget med optagelsen at gøre.

---

En af Edison's medarbejdere William Kennedy Laire Dickson (1860-1935) blev sat til at løse problemet vedrørende perforering og billedstørrelse. Han løste dette i december 1888 under Edison's udenlandsrejse. Efter adskillige forsøg besluttede man sig til 13/8 inch film med 1x3/4 inch billede i 1889. En billedstørrelse EDISON fik æren af. Formatet blev først ændret i 1928.

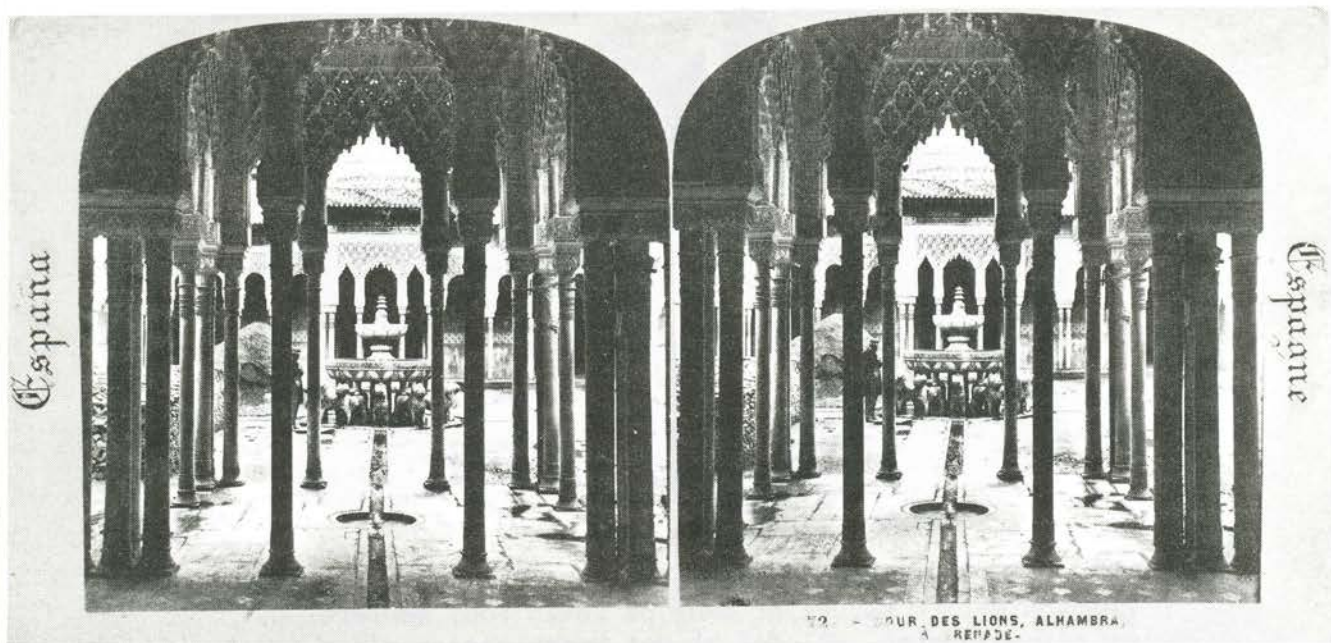
Cameron: Encyclopedia Sound Motion Pictures. K.P.

# 'STEREO, 3-D

Flemming Anholm

For hundrede år siden var et album med fotografier af familie og venner - måske også af tidens feterede skuespillere og medlemmer af kongehuset - et fast inventar på dagligstuebordet i ethvert ordentligt hjem.

Det var store tider for portrætfotograferne og for de forlag, der leverede billeder af kendte personer.



Alhambra 1870.

Samling: John Philipp.

Men så var der de mere progressive, der havde en stereobetrakter, ihvilken man kunne se fotografiske optagelser i tredimensional gengivelse, og det var jo noget helt andet.

Nu var det ikke mere tante Anna og fætter Jørgen, der var sagen, - nej, nu skulle det være landskaber og slotte, gadebilleder og folkeliv, helst fra fjerne steder, som man ikke havde nogen mulighed for at besøge. Det var jo før masseturismens tidsalder, og kun de ret velstillede kunne tillade sig en Rhin-tur eller en rejse til Hartzten.





(4) "Oh! you naughty man!"  
Copyright 1900 by Underwood & Underwood.



(6) "Hands! Hands!! what does she mean."  
Copyright 1900 by Underwood & Underwood.

Samling: F. Berendt

Stereoskopbilleder blev en endnu større indtægtskilde for forlagene der udspyede millionvis af exteriører og interiører fra Rom, Paris, Grækenland, Jerusalem, Alperne, New York, Niagara vandfaldene etc. etc..

Man kan roligt sige, at der var kun få steder på kloden, der ikke kunne fås som stereoskopbilleder.

De solgtes som oftest i serier af 10-12 stykker, og priserne var ret beskedne. F.eks. kostede de ifølge Sears og Roebucks postorderkatalog 1897, 7 cent pr. stk., svarende til ca. 30 øre i dansk mønt. Også "dristige" motiver kunne fås, f.eks. serien med husherren, der kysser og omfavner kokkepigen, men afsløres af megede hænders aftryk på den mørke jakke.



# •POSTKORT STUDIE•

Fundet i Aksel Gram Møller's samling.

Masseproduktionen af billeder, herunder postkort når et højdepunkt i begyndelsen af dette århundrede.

Pikante postkort, aktstudier, kunstkort - mange forskellige betegnelser fik disse billeder, hvis egentlige formål var at trodse den strenge borgerlige moral, eller tjene en skilling på snerpetheden?

Mange af disse "uafsendte" postkort var meget dårlige, vulgære, uinspirerende og hvad værre var - fotograferne manglede fantasi og respekt for det menneskelige legemes skønhed.

Heldigvis var der undtagelser.

De her viste postkort er produceret i Paris under mærket L og L. De er fremstillet omkring 1915-1920.

Motivet er den unge kvinde og den unge mand. Modellerne - og her kan der være tale om både frivillige, ufrivillige og prostituerede er meget smukke og harmoniske. Serien er desuden seriøst fremstillet.

Fotografen har haft sans for de anatomiske linier, opstillingen, belysning m.m.. De indeholder også mange topgrafiske træk, der er den ægte vare. Måske er grunden den, at det har været nemmere at undgå beslaglæggelse.

Motivvalget er meget enkelt. Den purunge berberpige, den forførende harempige, den afventende unge pige.

Drengene er maskuline ynglinge, med bløde former og sanselige udtryk.

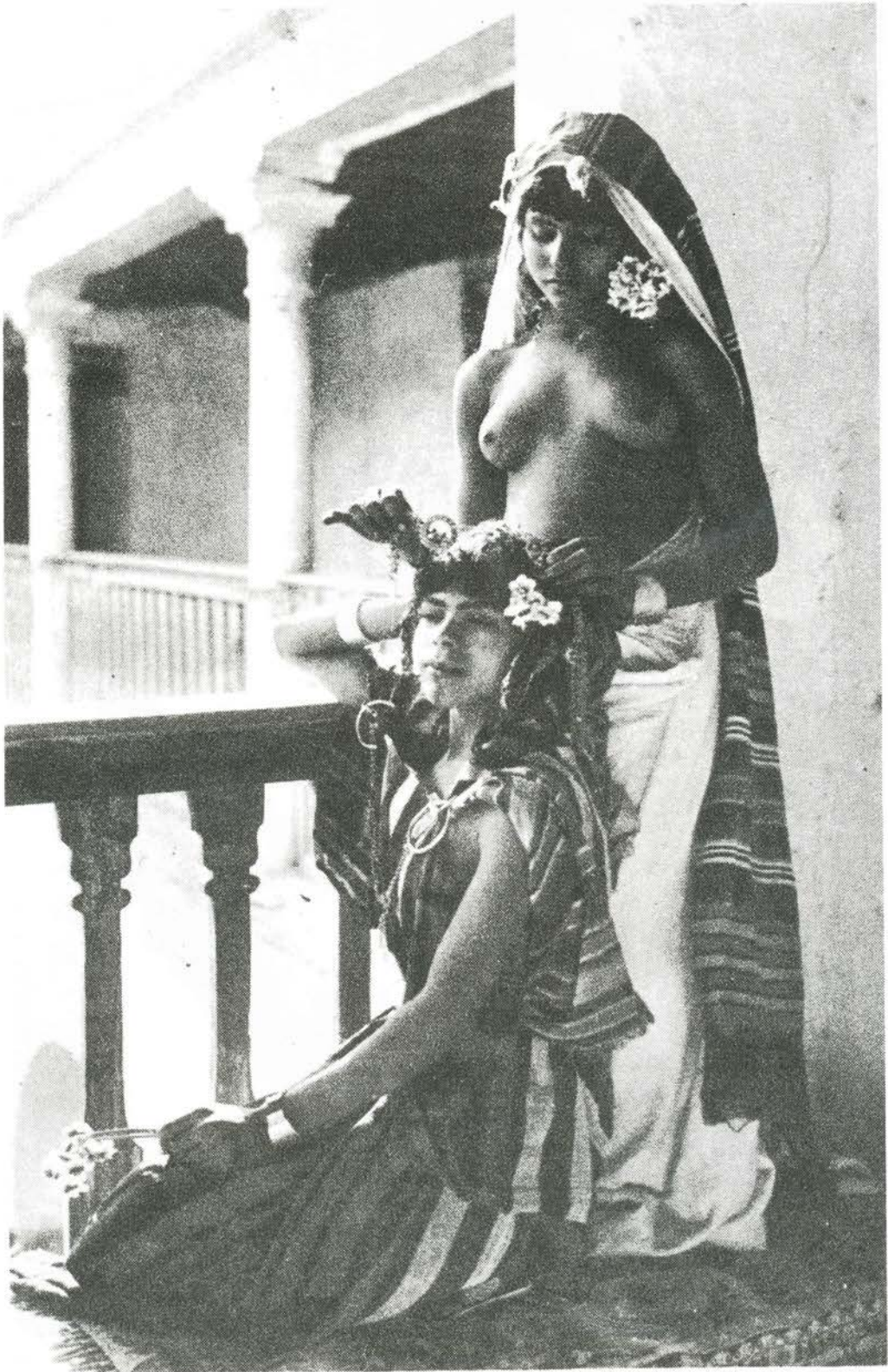
Betragt dem grundigt og nyd modellerne, den fotografiske optagelse og den topografiske baggrund.

**HERBST & PREUSS FOTO**

ØSTERBROGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 01 - 42 71 17







1977

*Julietta Christensen*

# KAMERASPECIALISTEN

v/ Ib Helsted Larsen

Frederikssundsvej 136 - 2700 Brønshøj - Telf. (01) 60 63 17 - Giro 552 84 37



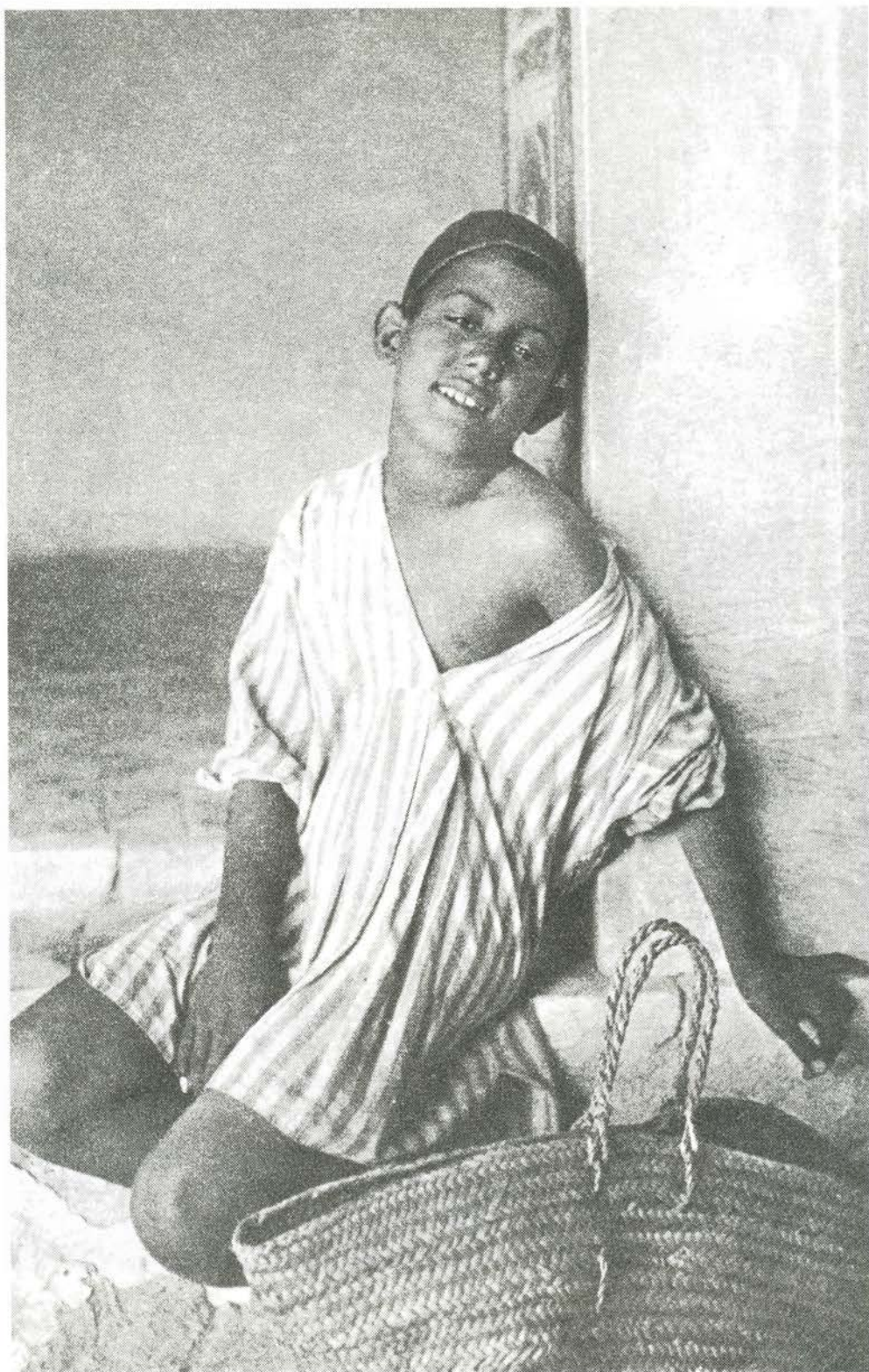


212

*Fillette indienne*







111

*Le petit porteur*

Apparater fra tiden

**FAG-FOTO**

Frb. Allé 29

KØB-SALG-BYTTÉ  
01-22 44 91





214

*Kilimanjaro*

*Vi ka'li'at handle*



**CENTRUM**

**FOTO**

Specialforretning i nyt og

brugt fotoudstyr

ISTEDGADE 24. 1650 København V. ol 21 61 67





44

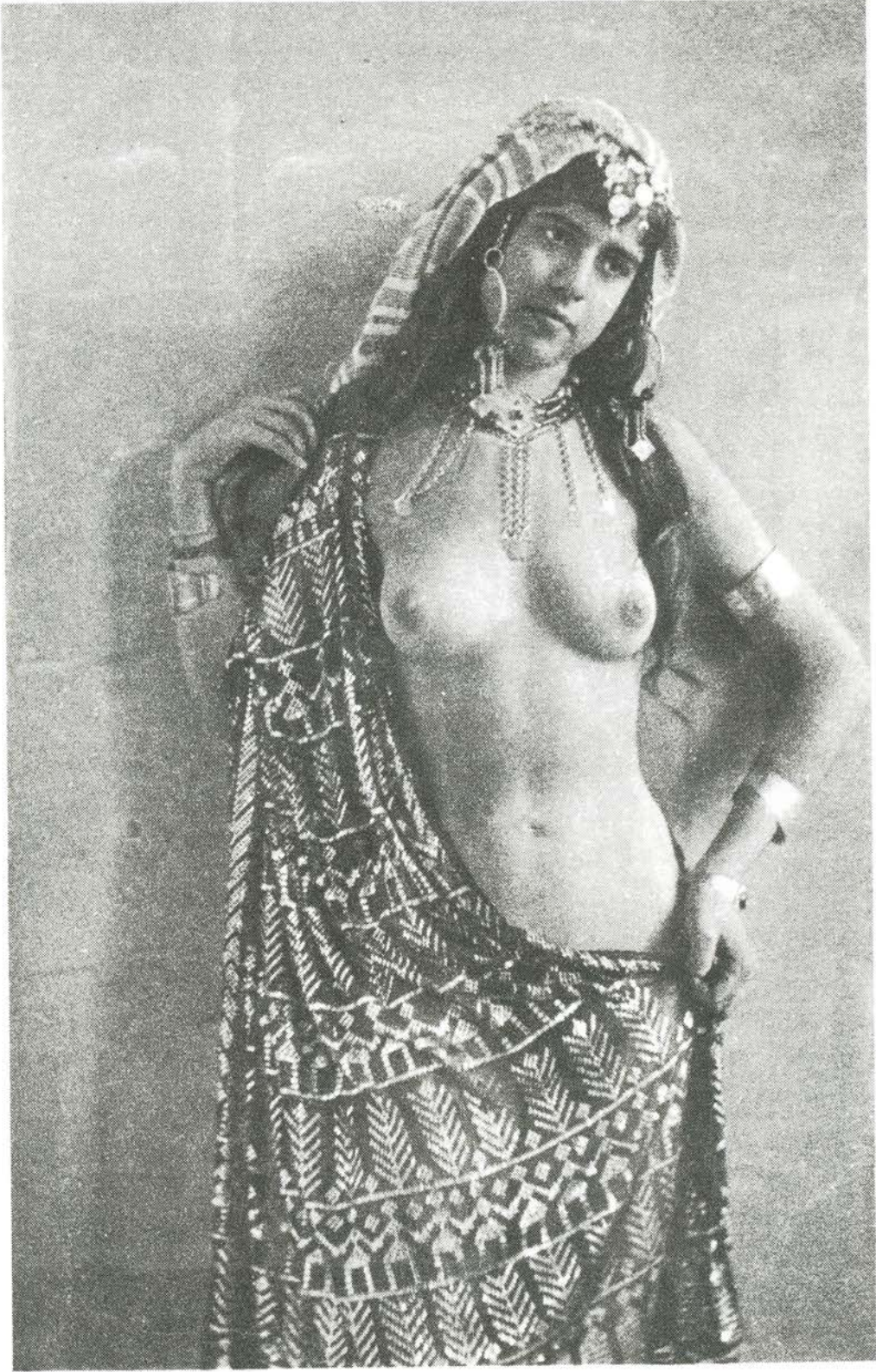
*Type arabic*

# REIMANN'S fotoservice

ABEL CATHRINES GADE 25 . 1654 KØBENHAVN V

TLF. (01) 24 62 70 . GIRO 09-11 25 37





221

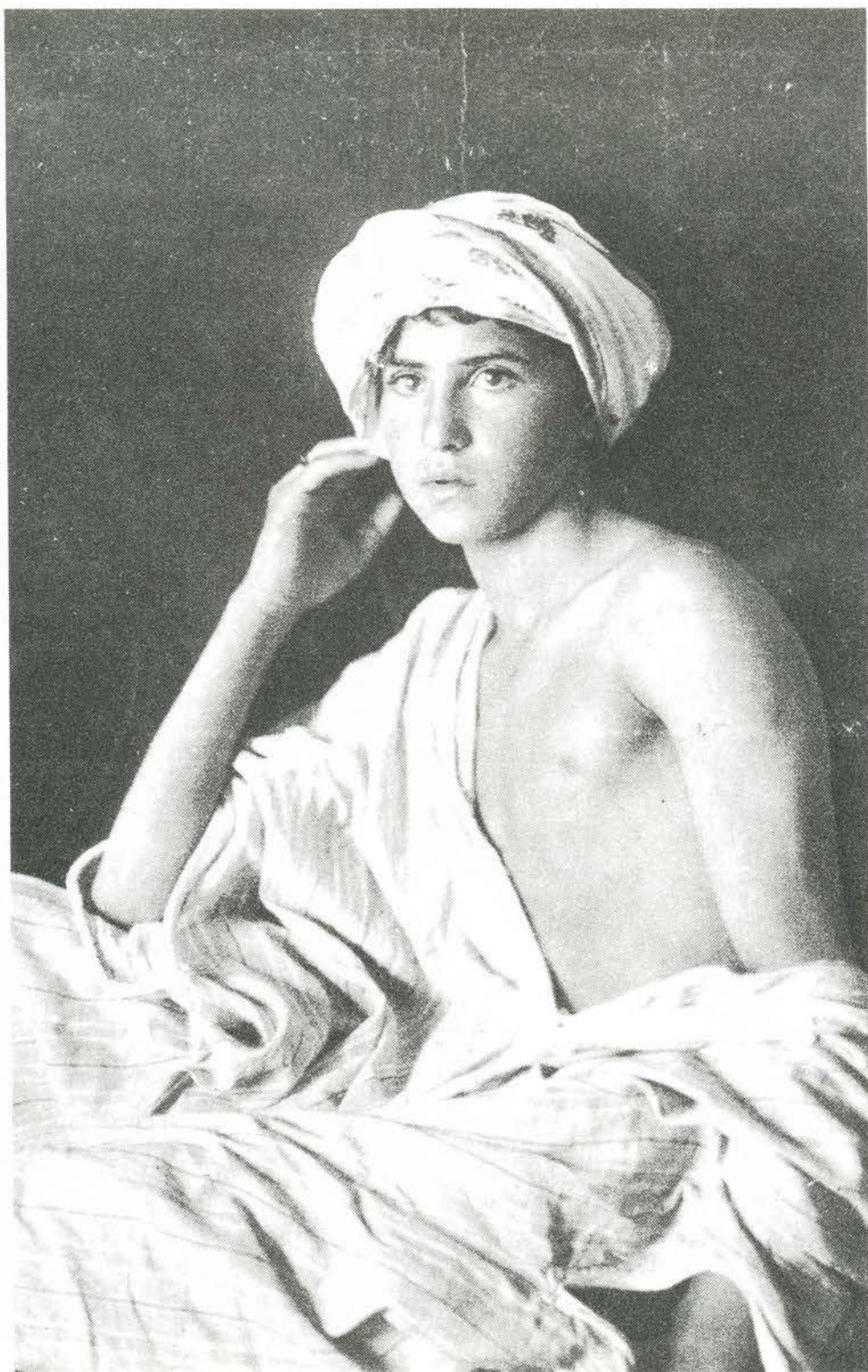
*Foto. vato*

**NJAL FOTO**

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. - (01) 54 55 90








126

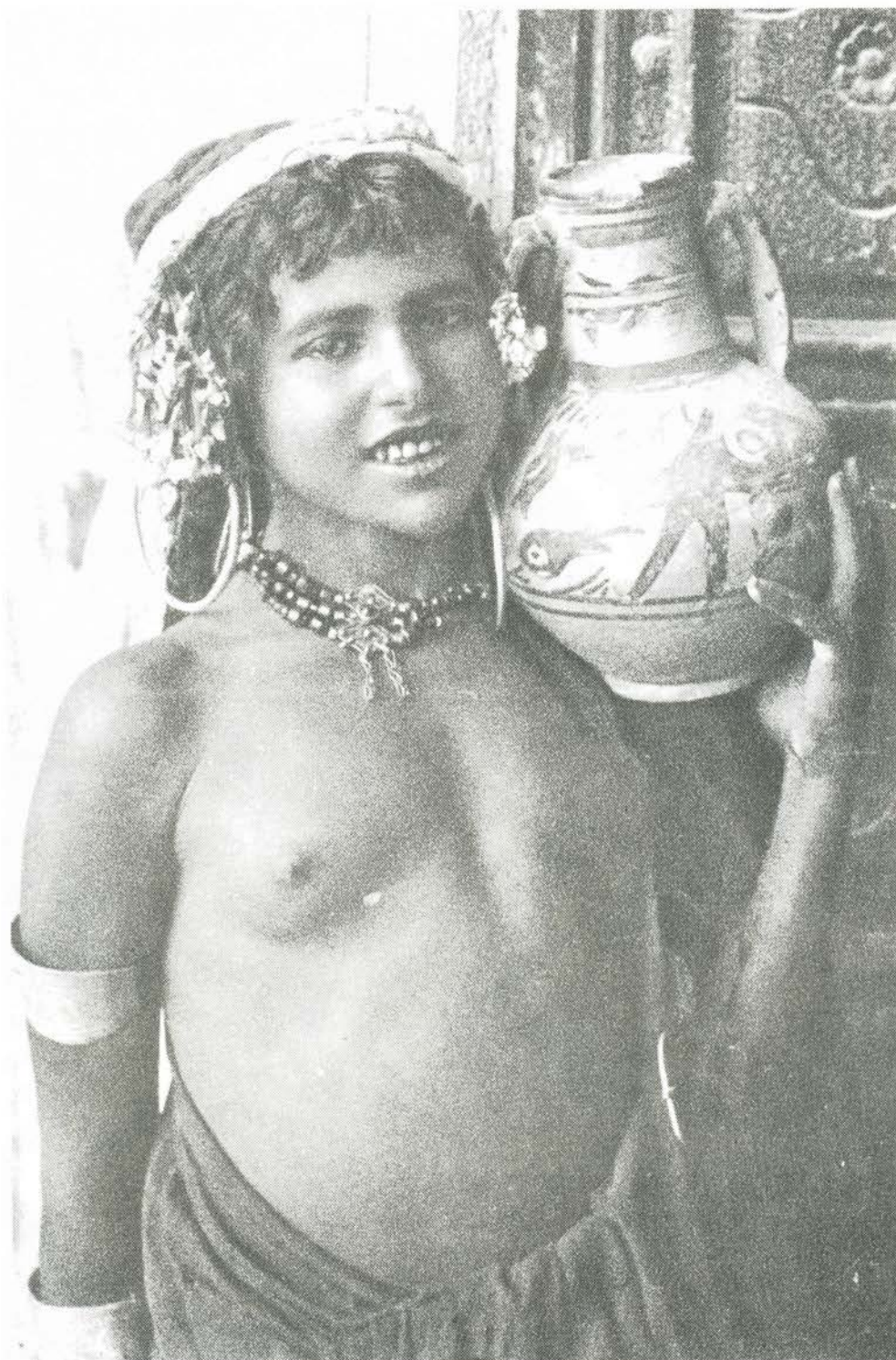
*Foto Kæden*

**FOTO**   
FOTO KÆDEN

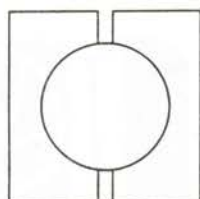
Hovedgaden 47, 2800 Lyngby  
tlf. 02 88 36 76

**MAGASINET**





133

*Fille arabe***H-COLOR**  
FARVEBILLEDERårhus 06-17 52 00  
lystrupvej 62  
8240 nisskov dkkøbenhavn 02-96 52 00  
farverland 4  
2600 glostrup dk



# Spalte ----- lukkeren

DE MEDLEMMER DER ENDNU IKKE HAR INDBETALT ÅRETS KONTINGENT, BEDES GÅ DEN TUNGE VEJ TIL POSTHUSET NU. VI SKAL BRUGE PENGENE TIL AT BETALE DETTE NUMMER AF OBJEKTIV KONTANT. VI HAR INGEN EGENKAPITAL!!!!

Medlem af Selskabet Poul Pedersen, Århus - udstiller sammen med den ganske familie under titlen "FOTOGRAFI I 3 GENERATIONER" på Kunstindustrimuseet i København fra den 19. JUNI til 22. AUGUST. FLOT INVITATION AT FÅ!

AD GOECKER fejrede 125- års jubilæum den 15. marts. I den anledning donerede man Kr. 26.625.00 til Danmarks Fotomuseum. Pengene blev overrakt konsulent ved museet Flemming Berendt ved en højtidelighed i Guldaldersalen den 13. marts. Tillykke med dagen!

Dansk Fotohistorisk Selskab har i al stilhed endelig fået kreeret sit logo. Idé F. Berendt, foto: Aksel Tornøe, Herning. Stregtegning: Andreas Trier Mørch. Kameraet er J.P.A. Nr. 256. 9x12 cm pladekamera fremstillet i 1897 - et af Jens P. Andersen's smukkeste apparater.

Hammerschmidt Color, ved Bent Christiansen har skænket 3 hold farvebilleder fremstillet efter Kylville Topp's Lumière diapositiv glasplader. Billederne vil blive vist på Brandts Klædefabrik i 1988. Værdi 25.000 kroner! Hvilken gestus.

Den "tekniske" person, som midt i natten optog et 8x10 tomers kunstlysdia positiv af København "by Night" er blevet genkendt som formanden for vort Selskab. Et super transparent billede på 3x8 meter belyst bagfra vil aldeles få Jørgen Mylius's fremtræden på TV-skærmen til at blegne i de kommende sommermåneder. Udsendelserne vil gå under betegnelsen "STARDUST" - højere kan en formand ikke række!

RETTELSE: Sigfred Løvstad gør opmærksom på at det IKKE er en fremkaldertank vi ser på side 40 i sidste nummer af Objektiv, men derimod H.C.G. Bayle og V.A. Houssin's PHOTOTANK. Patenteret i England den 11. december 1922. Apparatet optog kvadratiske billeder på 24 mm.

Den 4. februar skulle kulturminister H.P. Clausen havde besøgt Danmarks Fotomuseum. Men da tågen ikke ville lette i Kastrup, kom maskinen ikke af sted. Forhåbentlig bliver der en anden lejlighed!

Der forhandles om en udstilling af "Herregårdsliv 1887-1900" i U.S.A. Art Consulting i Californien undersøger om der er muligheder for en turné til de stater hvor der bor mange danske emigranter.. Andre forhandlinger er i gang med Den britiske sammenslutning af "Herregårde" - sammenslutningen formidler oplysninger om andre landes "Herregårdsliv" og kultur.

Kristi Himmelfatsdag den 28. maj afgår den første af en række D.S.B-tog under betegnelsen "MUseums-Trip" med retning Herning. Fotografisk Landsforbund har tegnet sig for den første tur. Interesserede medlemmer bedes kontakte redaktionen. F.B. Pris omkring 250.00 kroner.

Danmarks Fotomuseum har haft 6.500 besøgende i de sidste 3. år. Besøgstallet har været fordelt således: 1984, 1.930. 1985, 2.323. 1986, 2.312. 1987 tegner til at blive et godt år!

## VELKOMMEN TIL 14 NYE MEDLEMMER.

Danmarks Tekniske Museum.  
Ole Rømersvej 13  
3000 Helsingør.  
Public Relations Service.  
St. Kongensgade 92  
1264. København K.  
Gentofte Kommunebibliotek.  
Ahlamns Alle 6  
2900 Hellerup.

John Vestergaard  
Heimdalsvej 3  
9800 Hjørring.  
Nils Weitmaeyer.  
Kattrupvej 53  
Kattrup  
8732 Hovedgård.  
Gerhard Lambrecht  
Hilmer Finsensgade 19  
6400 Sønderborg.

H.E. Gøbel  
Runddyssen 22  
4700 Næstved.

Tage Nielsen  
Fotoforretningen  
Solrød Centret  
2680 Solrød Strand.

Palle Madsen  
Anders Henriksensgade 2.B.  
2300 København S.

New Dimensions Laser Systems  
Magstræde 5  
1204 København K.

Benny H. Jensen  
Pilehavevænget 90  
2625 Vallensbæk.

Fotomagasin  
Lyngby Hovedgade 47  
2800 Kgs. Lyngby.

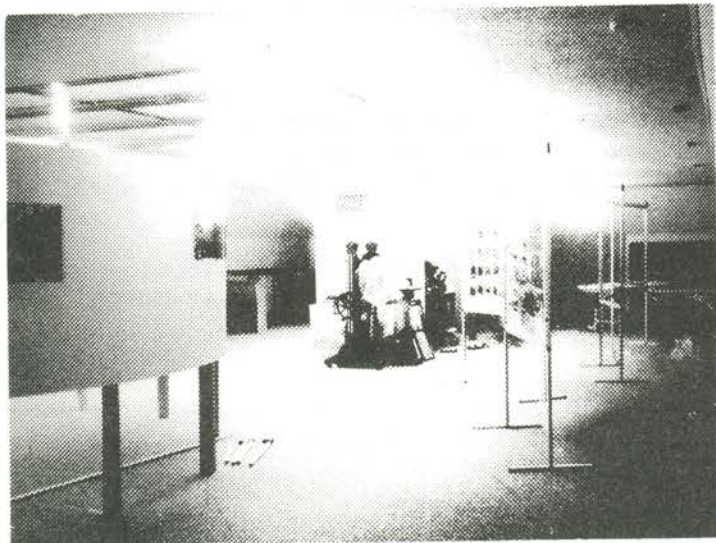
Erich Secher  
Klinavision  
Frederikkevej 29  
3050 Humlebæk.

Uffe Lomholdt  
Vester Fælledvej 1.B.  
1750 København V.

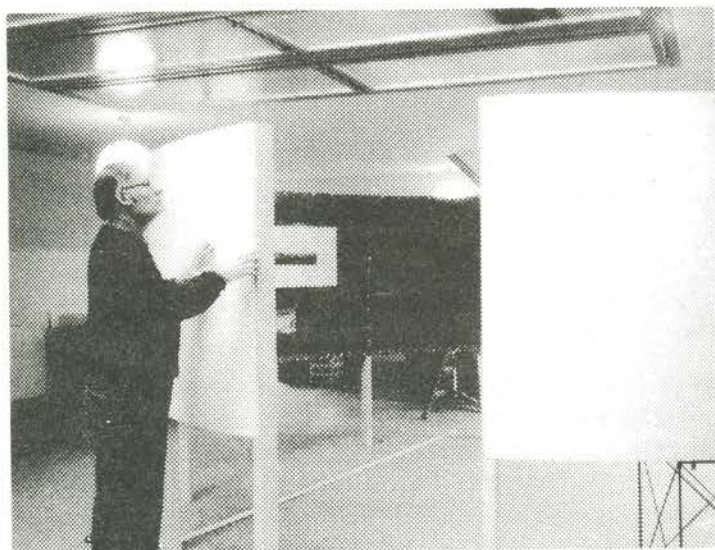


# »OVENLYSSALEN«

Foto: S.L. Marts 1987.



185 m<sup>2</sup> gulvtæppe er lagt - en "rest" som gave fra "a/s Herninghallen" og man kunne begynde på opstillingen af rotunden den 22. januar.



Materialerne til rotunden var færdigforarbejdet fra trælasthandlen. Opstillingen og den endelige finforarbejdning varede næsten en uge.



Opsætningen af Jørgen Gregersen's visitkort-samling var et pudslespil med mange muligheder.



# 185 m<sup>2</sup> udvidelse!

Gennem længere tid har vi været i gang med at inddrage rummet på 1. Sal i museet. Alle skillerum er fjernet, således at der fremstår et rum på næsten 190 m<sup>2</sup>, fuldstændig istandgjort inc. gulvtæppe.

I en stor rotunde - fire meter i diameter - vises et af Niels Resdahl Jensen's panoramabilleder (1,22x11,70 meter) suppleret af adskillige mindre.

Historiske panoramabilleder samt kameraer bl.a. et unikt panoramakamera med mekanisk fjedermotor fremstillet af Jens Olsen (1872-1945) bedst kendt for sit "Verdensur" på Københavns Rådhus.

Et fotografisk atelier fra århundredskiftet vil stå færdigt.

I den forbindelse vises Jørgen Gregersen's store visit- og kabinetsfotosamling fra tiden.

En mindre afdeling med kinoudstyr og effekter vedrørende billedfremstilling m.m.

ÅBNINGSDATO DEN 30. JUNI 1987!

---

ÅRETS PRESSEFOTO 1986-87. 15. APRIL-3. MAJ.

SÅDAN SET! (Flemming Berendt) 8. MAJ-31. MAJ.

POLSKE BILLEDER. (Samme tidsrum).

POUL IB HENRIKSEN. ÅRHUS. Retrospektiv udstilling.  
3. JUNI-2. AUGUST.

DAS PHOTO-GRAPHISCHE WERK IM QUERSCHNIT.  
(H. Heidesberger, Wolfsburg). 6. AUGUST-27. SEPTEMBER.

FOTOGRAFI I 3 GENERATIONER.

Thomas Pedersen. Poul Pedersen. Dorte Pedersen.

Ole Hein Pedersen. Kissen Møller Hansen. Århus.

Hele OKTOBER OG NOVEMBER.

---

## DANMARKS FOTOMUSEUM

Fotografi • Fototeknik • Fotohistorie • Fotogalleri

Åbent: 13.00-17.00. (Mandag lukket) Omvisning udenfor åbningstid efter aftale

Museumsgade 3 Herning. Telf. 07-225322





Med venlig hilsen

**PHOTOGRAFICA**

Skindergade 41 · Tlf. 01 - 12 62 52